

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vita P. Ignatii Loiolae, Qui religionem Clericorum Societatis Iesv instituit

Ribadeneyra, Pedro de
Coloniæ Agrippinæ, 1602

Liber Secvndvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45323

ita pedibus iter illud confecit, vt mense Februario ineunte, anni millesimi quingentesimi vigesimi octauis, Lutetiam Parisiorum sanus incolumisque peruenerit.

VITÆ IGNA-
TII LOIOLAE,
LIBER SECVNDVS.

STVDIORVM ILLIVS
labor & fructus.

CAPVT PRIMVM.

NGRESSVS Lutetiam Ignatius, cogitationes suas eò potissimum contulit, vt rationē aliquā inueniret, quò eorū, quæ ad vitā necessaria sunt, cura liberatus, in studijs ingenuarum artium sedulo versaretur. Quæ res secus longè accidit: magnam enim in illa studiorum tractatione molestiam & difficultatem sustinuit. Principio, quandam pecuniæ summam dono sibi ex Hispania missam, accepit
cam

eamque contubernali cuidam suo seruandam tradidit: in usus ille suos commodumque conuertit: soluendo postea non fuit; itaque Ignatio periit, qui in eas angustias adductus est, ut in hospitalē diuini Iacobi domū diuertere, & ostiatim quaerere victum quotidie cogere. Quod tamen usitatum ipsi erat, & per se iucundum: multum tamen impedimenti studiorum progressibus adferebat. Iam illud permolestum, quod a gymnasio, ubi discerebat, tam procul aberat. Nam cum explanationes a praecceptoribus, hyeme ante lucem haberentur, in nocte producerentur vespertine, ipse cum sole domo exire (ut xenodochij leges seruaret) cum sole redire cogebatur. Cum igitur inchoata studia minimè sibi ex sententia procederent, magnoque labore exiguum fructum caperet, eam tandem rationem excogitauit, ut herum sibi aliquem quaereret, eruditum in primis virum, cui ipse deferuieret, ut quod a domesticis ministris daretur temporis, id totum in litterarum meditatione consumeret. Quem si inuenisset, statuerat illum Christi loco habere, in condiscipulis vero Apostolos ipsos cernere, & Christum ipsum sibi, sanctissimumque discipulorum illius coetum, pia cogitatione representare.

Quæ eius cælestis veluti pictura quædã
& conformatio in cõmuni vitæ cõsue-
tudine, & religiosa fratrum inter se cõ-
municatione, magnopere à patre no-
stro cõmendabatur, vtpotè quæ ad re-
tinendam in superiores obseruantiam,
fraternam erga pares charitatem, va-
leret plurimum. Herũ, magna diligen-
tia multorum conquistum, inuenire
non potuit. Quare vbi hæc non succes-
sit, aliam viam commodiorẽ iniuit. Re-
Domino in oratione diligenter com-
mendata, cõsiliũ religiosi cuiusdam
viri sequutus, in Belgas annis singulis
ire constituit, vt ab Hispanis mercato-
ribus, hominibus copiosis, qui in illa
prouincia negociabãtur, aliquid pecu-
niæ in sumptus corrogaret, & pauco-
rum dierum iactura, studiorum omni-
um perturbationẽ redimeret. Hac via,
tantum quotannis mercatorum libe-
ralitate pecuniæ referebat, quãtum ad
vitam sufficeret frugaliter sustentan-
dam. Primò & altero anno in Belgi-
cam Galliam profectus est, tertio et-
iam in Angliam excurrit. Post trien-
nium verò, eundi ac redeundi cura li-
beratus est. Nam mercatores ipsi sua-
pte sponte, pecuniam mittebant Ignat-
io in annos singulos, quæ ad eam ad-
dita,

ditā, quæ ex Hispania subministraba-
tur, neq; tenuis omninò erat, neq; vs-
que adeò angusta, vt ad illū parcè mo-
diciq; viuentem, atq; ad alterum etiā
socium alendū non sufficeret. Atque
hunc in modum Ignatius vitam tole-
rabat. Sed non inopiæ solum incom-
modis illius affecta studia sunt, alia et-
iam extiterūt impedimenta. Nam dia-
bolus, qui sibi ab Ignatio timebat ve-
hementer, incitatum illius in litta-
rarū studia cursum auertere molieba-
tur. Quamobrē Philosophiæ curricu-
lum ingredienti, eadem illi impedi-
menta ex cogitationum spiritualium
importuna copia intulit, quæ Barcino-
ne obiecerat in rudimentis Gramma-
tices versanti. Sed fallaces illas imagi-
nes facillè depulit, & callidi hostis im-
petū, eadem ratione qua superiorem
illum, refutauit ac fregit. Morbis etiam
sub studiorū finem, grauissimè est con-
sistatus. Nam etsi initio aliquāto me-
lius illi à stomacho fuit; postea tamen
voluntaria corporis vexatio, & pœnæ
(quas aliqua ex parte vel remissas au-
xit, vel interdum etiā intermissas Lu-
terix reuocauit) studiorū labor, animi
grauis ac perpetua contentio, cælum
ipsum Parisiense ipsi insalubre & ad-

uersum, ita Ignatium affligerunt, ut
quò perditæ valetudini parceret, stu-
diorum cursum interrompere cogere-
tur. Atq; his tamen tot incōmodis op-
pressus, tantum in litteris profecit, ut
fructus minimè pœnitēdus videretur.
In Hispania, quorundam consilio in-
ductus, & animas citius iuuandi des-
derio quodam incitatus, minùs expli-
citas studiorum suorum rationes ha-
buit. Nā & Logicę, Philosophiæ, Theo-
logiæq; studia vno tempore comple-
xus est: quæ præpropera festinatio
magnam illi moram intulit. Quapro-
pter ut tarditate cursum corrigeret,
Lutetiæ primùm in mōtis Acuti gym-
nasio, se bonis Latinitatis præceptori-
bus reformandum tradidit, in eoque
studio biennium ferè cōsumpsit: dein-
de satis iam Latina lingua promptus
Philosophiæ cursum, anno 1529. est in-
gressus; quem feliciter sanè confecit.
Quare lauream magistralem est ade-
ptus, cum seuerè de eius scientia peri-
culum esset factum, lapideo (ut vulgo
vocant) examinae, quod omnium in
la academia solet esse grauissimum. Id
magistro suo auctore, non ad futilem
ostentationem Ignatius, sed ad erudi-
tionis testimonium fieri permisit.

cum

cū animo versaret multa ob inopiā doctrinae Compluti & Salmaticae ad proximorum salutē sibi obiecta fuisse impedimenta, Spacio Philosophiae emēso, reliquum tempus, ad annum trigesimum quintum excūtem, sacrae Theologiae tribuit, parq; suscepto labori fructus, Dei benignitate, respondit. Illud sanē quoniam res admonet, silentio non praeteribo. Ex his tot tantisque difficultatibus, quibus Ignatij studia implicata fuere, eam curam natam esse, quam de nobis prouidus pater suscipiebat. Pressus est magna ipse inopia: at verò cupiebat, diligenterq; curabat, vt dum in studijs literarū versaretur, ita nostris ad vsus vitae necessarios esset prouisum, vt absque vlla victus quærendi sollicitudine viuerent. Aiebat enim, in summa mendicitate, sapientiae studium haud facile posse consistere, atque animi cultum anxia illa cura alendi corporis impediri. Ex quo his nostram Societatem institutis temperauit, vt Collegijs nostris cōmuniter habere ea bona liceret, quae paupertati nullo detrimento, scientiae cōparandae magno essent adiumento. Vexatus est ille caelestium rerum haud opportunis imaginibus. Ne verò isti-

usmodi rebus ab exercitijs auocaren-
 tur litterarijs, voluit studiorū tēporē,
 & meditationes, & ipsas proximū in-
 uādi occupationes nostris esse mode-
 ratas. Debilitarūt eū morbi, & idcirco
 filiorū suorū valetudini diligētissimē,
 dum vixit, per se consuluit, & vt idem
 semper fieret, essentq; scholasticorum
 nostrorū conatus ex intermissione di-
 uturni, in constitutionibus prouidit.
 Perturbatē initio disciplinas multo s-
 uo tēporē cōplex⁹ est. Quod ne nobis
 eueniret, sapienter cauit, vt nostro-
 rum studia nihil haberent aut prepo-
 sterū, aut mutilum & cōcisum: sed re-
 ctē omnia, atque ordine fierent: in eo
 enim, in quo passus est ipse & tētatus,
 didicit eis, qui tentantur, auxiliari. Ita-
 que hac ipsa de re loquens Ignatius,
 percipere se dicebat aliquē ex studio-
 forū numero nancisci, qui tot tantisq;
 difficultatib⁹, incōmodisq; constrict⁹,
 atq; ipse, fuisset, tāta contentione, pa-
 rem annorum numerū in studijs litte-
 rarū posuisset. Et meritō quidem id di-
 cebat, ipse enim studuit magna in pri-
 mis paupertate pressus, eaque volun-
 taria, atq; spontanea omnino, & nullo
 modo ab obedientia profecta, tum
 multis morbis diuturnisq; confectus:
 deinde neque honores neq; dignitates

ſpectans, neq; vllum omninò præmi-
um humanū, quod attrahere homines
ſolet, atque ad labores perferendos a-
nimare. Nulla prætereà voluptatis, quæ
ex ſtudijs caperet, inuitatus illecebra,
quæ magnum inuitamentum morta-
libus eſt laborum. Imò verò & ſuapte
natura, & propter ætatem iam matu-
ram, & ad diſciplinas addiſcendas mi-
nus idoneam, & propter deguſtatam
ſpiritus ſuauitatem, à ſtudijs litterarū
abhorrebat. Habuit denique toto ſtu-
diorum tempore occupationes mul-
tas, perſecutiones permoleſtas, ma-
gnas atque innumerabiles curas, quæ
ſtudiorū illius curſum vel impedirent,
vel retardarent. Et tamen tot rebus ad-
uerſis, tantis implicatus moleſtijs, duo-
decim annos litteris nauauit operam,
aſſiduè atq; ſtrenuè, ſeipſum frangens,
diuinæ volūtatī per omnia obſequēs,
ſuamque ſubiiciens. Atque vt id face-
ret contentius, omnia que impedimē-
to ipſi eſſe poterant, ſtudioſè ſummo-
uebat. Quocirca Lutetiæ inter Ignati-
um Philoſophiæ curſum ingreſſum,
Fabrumque conuenerat, vt ipſo ſtudē-
di tempore de rebus ſpiritualibus ne
loquerentur, proptereà quod in cuius-
modi rerum colloquiū ſi fortè incidif-
ſent,

ſent,

sent, ita Ignati⁹ diuini amoris quasi e-
 flu quodam atque impetu abripie-
 batur, vt cætera oblitus, lōgius sermo-
 cinando prouheretur, tempusque cō-
 sumeret, atque id totum de studendi
 ratione atque vtilitate detraheretur.
 Eadem de causa, ab exercitationibus
 spiritualibus tradendis alijsque pijs oc-
 cupationibus; hoc ipso Philosophici
 studij tēpore abstinuit, ne alienis dis-
 tractus negotijs, remissior instudendi
 proposito, atque segnior esset. Quo tē-
 pore cū magna trāquillitate vteretur,
 nemine ipsum tunc persequente, qui-
 dam ipsius familiaris ad Ignatiū: non-
 ne (inquit) vides, quanta rerum vicissi-
 tudo, quanta voluntatum commuta-
 tio facta sit? qui te paulò antea depri-
 mebant, extinctumque cupiebant, nū-
 nunc extollunt, & laudibus in cælum
 ferunt: quid hoc rei est? Ad quem Igna-
 tius. Ex istis (ait) vinculis sine me ex-
 pediam, expecta dum cursum Philoso-
 phiæ conficiam, & tunc causam huius
 tranquillitatis intelliges. Me enim ta-
 cente, tacente; quiescente, quiescunt: v-
 bi me commoueo, inuidia continuo
 tempestas exoritur, eiusque quasi flu-
 ctibus exagitor. Euenit quod euētū
 prædixit, & decurso Philosophiæ spa-

cio, vbi sese ad homines iuūādos trā-
tulit, & contentius agere coepit, odij
& inuidiæ aculei qui excussi videban-
tur, denuò in ipsū emissi sūt, sicut pau-
lò post explicabo. Quæ dicta sint, vt
robur Ignatij, & animi in studijs con-
tentio magis eluceat.

EX CHARITATIS OFFICI-

in inuidiam vocatur.

CAPVT II.

Studiorum tempore, non studijs
solum dabat operam, sed etiam
commouēdis vitæ exemplo scho-
lasticorum animis, & consilio moni-
tisque ad Christum adducendis. Nam
& antequā ad Philosophiæ studiū ag-
grederetur, nonnullos honestos iuue-
nes, ingenio & doctrina præstantes, i-
ta inflammavit, vt continuo rebus o-
mnibus se abdicarent. In ipso autem
Philosophiæ cursu, ab hac (vt diximus)
iuuandi alios occupatione, quasi mi-
nus propria & studijs apta ferè abstine-
bat. Cursu verò peracto, optimos
quosque, & ad cultum cælestis doctri-
næ appositissimos adolescentes, ita ad
hanc perfectionis disciplinam incita-
uit, vt in eius ex Lutetia discessu, pluri-

mi

12 VITAE IGNATII

mi eius familiares, rebus omnib. nō
 cium remitterent, & in sacrae Religio-
 nis portum sese conferrent. Nemp-
 vsque eò diuini amoris ardore incen-
 sus erat Ignatij animus, vt quocunq-
 accederet, quo ipse ardebat igne, ho-
 minum mētes faciliè accenderet. Sem-
 per tamen virtutis illius comes erat
 inuidia. Ex quo magnę Lutetię tempe-
 states in illum sunt concitatae. Nam cū
 Ignatij opera, Hispani quidam eam
 morum vitæq; mutationem fecissent,
 vt omnia bona sua pauperibus largi-
 rentur, stipem ipsi ostiatim rogarent,
 & suis domibus relictis, in diui Jacobi
 hospitali domo diuersarentur: eius rei
 fama sēsīm spargi primū cœpta est.
 deinde hominū sermonibus ita per-
 crebuit, vt omnem academiā Parisi-
 ensē peruaderet, & varijs in vtram-
 que partem opinionibus oppleret. Hi-
 spani quidē certē nonnulli, homines
 nobiles, & cum hisce Ignatij iam tum
 discipulis amicitia necessitudineq; cō-
 iuncti, hoc factum illorum molestissi-
 mē tulerūt. Quamobrem ad eos cele-
 riter veniunt; homines, domū suam vt
 redeant, horrantur; contendunt preci-
 bus, vrgent minis, omnia miscent; per-
 suadere tamen nō possunt. Tū verò ira
 perciti,

perciti, armati multi, homines vi ab-
strahūt; in eā oppidi partē, in qua Aca-
demia est, pertrahunt; id tandem ex-
torquent, suis vt studijs finē imponāt,
animo suo deinceps obsequātur. Cū
autem eiusmodi consiliorum auctor
Ignatius haberetur, in summa offen-
sione apud multos erat. In ijs Petrus
Ortizius, eruditionis laude florens, rei
novitate fortasse permotus est, vt eius
doctrinam, de qua tam multa in vtrā-
que partem iactari audiebat, exami-
nandā, interiusque etiam perspicien-
dā curaret. Itaq; accusatus est apud fi-
dei Inquisitorē Ignatius. Quod simu-
latq; ille intellexit, nulla mora inter-
posita, vtrō ipsi iudici se sistit. Is tū e-
rat eruditus quidam grauisq; Doctor,
Mattheus Ori, ex Dominicana familia
Theolog⁹. Huic Ignatius, quid audie-
rit, narrat; se, siue verū id sit, siue quid
ipse aliud velit, præsto esse, vt sui ratio-
nē reddat. Iudex tranquillo animo ho-
minē esse iubet; eius quidem nomen
ad se delatum, nihil tamen sibi videri
cur timeat. Aliās item, cū studijs iā
confectis, iter ille instaret in Hispa-
niam necessarium, renunciatum est
Ignatio, inquisitum criminose in e-
ius vitam esse, rem ad fidei Inquisitorē
de-

delatam Quod ille audiens, nihil sibi
 cunctandum ratus, iudicem ipsum cō-
 uenit: illud etiam atque etiam orat,
 causam vti cognoscat, proque verita-
 te sententiam ferat. Sc quidem nō es-
 se iam solū, sed habere socios, de quo-
 rum fama, atque existimatione labo-
 ret: non esse integrū sibi, rem tantam
 negligere, & proficiscentem in Hispa-
 niam, falsos inanesque rumores de se-
 se dissipatos relinquere. Negat iudex
 crimē vllum in accusatione esse, quod
 Ignatio sit extimescendum; vana que-
 dam, atq; inania, hominum vel erro-
 re vel improbitate iactata, continet
 ait, quæ quod falsa ipsemet intellige-
 ret, se ne Ignatium quidem appellasse:
 cupere tamen se Exercitationum spi-
 ritualium eius librum legere. Quem cū
 legisset, ita probauit, vt eius describē-
 di peteret sibi fieri potestatem. De cau-
 sa tamen iudicanda, cū aut procras-
 tinare Ignatio, aut dissimulare vide-
 retur, ne veritas mendacij tenebris de-
 mersa iaceret, publicum scribam ad iu-
 dicem adducit: testes vocari iubet: po-
 stulat suæ innocentiae testimonium.
 Quod iudex veritati dedit: in tabulas
 scriba retulit: Ignatius scriptum acce-
 pit, vt cōtra falsi criminis infamiam,
 si quan-

si quando opus esset, hac videlicet re-
stificatione vteretur. Autores habeo
ex nostra Societate idoneos atque gra-
ues, qui Ignatij factum quoddam re-
ferunt, ad rem qua de agimus maximè
pertinens; quod quidem ego, tametsi
in alia libelli huius editione præterij,
propterea quòd Ignatius ipse in nar-
ratione de vita sua illud prætermisit,
tamen scribendum nunc putavi. Est e-
nim Ignatij moribus consonum, eius-
que animi fortitudini, atque prudètiæ
valde consentaneum. Narrant igitur
ij patres, eo ipso tempore, quo Ignati-
us nudis pedibus, ieiunus, tanto chari-
tatis ardore incensus, Rhotomagum
profectus est, vt eum hominem, qui
pecunia ipsum fraudauerat, iacètem
in lecto erigeret, atque afflictum re-
crearet (quemadmodum lib. 5. dicam) *lib. 5. c. 2.*
apud fidei quæsitorem tunc accusatū,
falsosque rumores per totam Acade-
miam Parisiensem dissipatos, multūq;
de illius bona existimatione apud im-
peritos fuisse detractum. Alij enim i-
psam ex conscientia fugisse affirma-
bant; alij vanam illam hominis sancti-
tatis speciem atque ostentationem e-
rupisset tandem, & in nihilū recidisse,
nimiaque omnia atque extrema tum
suspicio.

Cuspiciosa esse, tum periculosa: alij alia
 pro suo quisque sensu atque affectu
 loquebantur. Ea amicus quidam ad
 Ignatium scripsit, & ipsum de omni-
 bus que vulgo iactabantur, peraman-
 ter certiore fecit. Accepit amici lit-
 teras Ignatius Rhotomagi, in pla-
 tea fori consistens, atque è vestigio,
 publico Scribæ coram testibus acci-
 to, litteras quas à tabellario accepe-
 rat ostendit, docetque hominem, si-
 mul atque eas legisset, neque in ho-
 spitium recesum, neq; cum villo mor-
 talium locutum, sese in viam dare, &
 Lutetiam Parisiorum regredi statui-
 se. Atque huiusce rei testimonium
 à Scriba petit, quo ipso, & testibus
 prosequentibus, Rhotomago egres-
 sus est. Lutetiam ingressus, nihil pri-
 us habuit, quàm rectà ad fidei inqui-
 sitorem pergere: illi fideliter simpli-
 citerque exponit, quid Rhotomagi a-
 micorum litteris cognouisset, quid
 ad falsam illam depellendam su-
 spicionem fecisset; seque
 (ait) totum in eius
 potestate fo-
 re.

FIRGA

VIRGARVM PERICVLO
liberatur.

CAPVT III.

EX suorū condiscipulorū numero Ignatius multis persuasit, vt familiaritates voluptatū potius illecebra, quā cōiunctione studiorū atq; virtutis cōiunctas dirimerent; diebus festis, pietati sedulò ac religioni vacarent, & Confessionis atque Eucharistiae sacramenta, ritè susciperent. Quapropter accidebat, vt à constitutis litterarum scholis, interdum per illos dies abessent. Quod Ignatij præceptor molestè ferens, & discipulos dilabi, se deserui, aliter quàm par erat interpretatus, Ignatij monuit, sua vt curaret, aliena relinqueret, discipulos suos in nullam fraudem deduceret, nisi sibi fraudi esse, ac vim suam experiri vellet. Ignatius verò, ne tertio quidem admonitus, à proposito desistit. Magister igitur, cum Iacobo Goucano (qui gymnasio præsidebat) re cōmunicata, minas illius nomine iactare cœpit, ac verberum terrorem intentare: sed nihil minis Ignatius cōmot⁹ est. Quare Goucano moderatori magister, vnū
 Igua.

Ignatium esse dicit, qui inani nescio qua simularione sanctitatis, optimum illius gymnasij statum ac disciplinam peruertat: se non semel atque iterum comonuisse hominem, minas precibus miscuisse; usque adeo tamen aduersus omnia obduruisse, ut neque illius, neque suam auctoritatem veritatis tantillum de pertinaci sententia decederet. His dictis, irritatum iam tum Goueanum propter Hispanum quendam Amatorē nomine, qui suo gymnasio relicto, nudus nudum Christum fuerat auctore Ignatio secutus, & sua sponte satis incensum, ardentius etiam Ignatij magister inflammavit, ut de illo, quasi de communis oejij perturbatore, poenas sumere decerneret. Iubet igitur, vbi primū Ignatius venerit, oblerari gymnasij fores, signum dari hominē corripi, virgas expediri. Quares cum emanasset, & ad amicorum Ignatij aures esset perlata, admonitus ab illis est, sibi ut caueret. Ipse verò expletus gaudio, preclaram occasionem de se triumphandi, prætermittendam non putauit. In illud ipsum gymnasium, vbi cruciatus sibi, atque ignominia parabatur, pedes conuertit. Hic capro Ignatij metu exalbescere, trepidare, detre-

detrectare imperiū. Sed ille, Ita ne ad-
uersus stimulū calces? Ego te, inquit, a-
sine, literas docebo: & simul prope-
gymnasium ingreditur. Occluduntur
ianuæ, ad verberandum signum datur,
virgis præceptores armantur, in cœ-
nationem discipuli omnes conveni-
unt. Tum verò duæ res inter se quidē
cōtrariæ, eodem tamen spectantes, a-
gitare Ignatij animum cœperunt, &
varias in partes distrāhere. Nam Dei
charitas, summum pro Christo pati-
endi ferendique ignominiam deside-
rium, in eam partem illū impellebat,
vt sese verberibus, & paratæ infamiae
vltro obijceret. Ex altera porro parte,
proximorum amor vrgebat, & incli-
natum iam animum suo pondere il-
la reuocabant. Quid illis fiet, qui nunc
primū Dei viam suam ingressi? Quā
multi ab instituta vita descendent? illo-
rumne ego iacturam in meo lucro po-
nam? Quām turpe præterea est at-
que nomine Christiano indignum,
Christianum hominē in Christiano-
rū cōuentu virgis cædi, quod Christū
sequatur? quod alios ad Christum ad-
ducat? Haud ita: sed Dei amor Dei a-
morem vincat, quo victus ille, vin-
cat, atq; exardescat magis: mea utilitas

fratrum utilitati cedat: desiderio nunc
 quidem aduersa patiendi, & voluntate,
 re, vbi sine detrimento alicuius fiat,
 Deo seruiamus. Hæc secum; & simul
 ad Goueanum moderatorem in cubi-
 culo adhuc commorantem, adit: fa-
 cti sui consilium exponit: sibi quidem,
 nihil accidere in vita posse iucundius,
 quàm verbera pro Christo experiri,
 qui carcerem etiam & vincula expertus
 esset: se tamē pusillorum imbecillitati
 timere; illorum, non sui rationem du-
 cere. Quid multa? prehensa manu Go-
 ueanus, ad cœnationem Ignatium ad-
 ducit, hic repente se, omnibus inspe-
 ctantibus, illi ad pedes abijcit: lachry-
 mis veniam petit: se nimis credulum
 illum virum sanctum clamat, qui non
 intentati cruciatus terrore, sed Dei tan-
 tum honore tangatur. Hoc facto, & in-
 probi percussi atque afflicti, & probi
 erecti, & ad virtutem ardentius infla-
 mati sunt: & Ignatij verborum vis, &
 animi robur magis enituit, & omnes
 didicerunt, quàm opportunè liberari
 Dominus sperantes in se. Quanta au-
 tem ex intentato hoc supplicio emen-
 damenta in Dei Ecclesiam redund-
 rint, alio loco huius historię dicam.

Lib. 2.
 cap. 16.

270

quos socios sibi
asciuerit.

CAPVT III.

CVM primùm ad studia literarum
animum adiecit, eò semper in-
clinauit Ignatius, vt aliquos cõ-
miliones, consiliorumq; suorum so-
cios sibi aggregaret. Ex quo iam inde
ab eo tẽpore, quo in Hispania tã variè
est grauitèq; exagitatus, comites illos
habuit, qui se in illius societate dede-
rant. Quæ tamen recens conglutinata
Ignatij disunctione, & ab Hispania
discessu facilè diuulsa est. Nam cùm Ig-
natius Lutetiæ tot angustijs preme-
retur, eos de rerum suarum statu cer-
tiores fecit, ex quo facilè intelligerët,
quàm exigua spes Lutetiæ ipsos alen-
di ostenderetur. Quamobrem alius
aliò dilapsi sunt. Cùm igitur ad Philo-
sophiæ studia Lutetiæ animũ Ignatius
appulit, Petrus Faber Franciscusque Xa-
uier, in collegio diuæ Barbaræ, nõ mo-
dò studiorum, verumetiam eiusdem
cubiculi socij erant, cursumq; Philoso-
phiæ iam ferè peregerant. In idem cõ-
tubernium, vitæque societatem ad-
missus Ignati⁹ est, qui iuuenes illos in-
dole ac doctrina excellētes, deuincire

paulatim sibi officijs coepit. Fabrum in
 primis sibi maximè obstrinxit, cuius
 opera in auditis lectionibus repeten-
 dis multum utebatur. Ex quo factus
 est eius in Aristotelica atque naturali
 doctrina discipulus: in spirituali ac di-
 uina, magister: breuique hominem in
 ta vitæ admiratione permouit, ut sua
 studia cum Ignatii studiis, voluntatem
 cum voluntate coniungeret. Neq; ta-
 men subito in illo demerendo, vim
 omnem suam Ignatius profudit: sed
 paulatim, pedetentimque progressus
 est. Namq; illum docuit, primùm con-
 scientiam suam quotidie examinaren-
 tum, totius vitæ crimina, generali
 cōfessione eluere: deinde, octauo quo-
 que die, sacratissimam Eucharistiam
 percipere. Denique cū quatuor iam
 annos in hac viuendi ratione consum-
 pisset, eiusq; rei maturitas esse videret-
 tur, magno Deo seruiendi desiderio fla-
 grantem Fabrum, exercitationibus
 spiritualibus perpoliuit. Qui tantū ex il-
 lis fructus coepit, ut tum demū se respi-
 rasse, atque ex magna antea vitæ
 iactatione, conquiescisse diceret. Antea
 exercitationes enim illas, ipsemet
 Faber scribit, nullam sibi securitatem
 fuisse. Quibus adductus, ad Ignatium
 scilicet

sele totum contulit. Franciscus Xavier
etsi consuetudine familiaris, animo
tamen in principio alienior fuit, sed
ipse tandem vim spiritus loquentis in
Ignatio sustinere minimè potuit. Iaco-
bus Laines adolescens, confecto Philo-
sophiæ cursu, Lutetiam ex Complutē-
si Academia, cum Alfonso Salmerone,
item adolescentulo, venerat; ù sta-
dendi, ù etiam Ignatij inquirendi vi-
dendiq; causa. Quem vitæ integritate
ac parsimonia plurimum iam tum
Compluti, hominū sermone celebra-
ri audierat: in eumque ipsum primū o-
mninū Lutetia incidit, estq; illi haud
multo post familiaritate adiunctus; &
eodem tempore, quo Petrus Faber;
vnà etiam cum Salmerone, exerci-
tationibus spiritalibus eruditus. At-
que in hunc modum additi etiam I-
gnatio sunt Simon Rodericus, & Nico-
laus Bobadilla. Qui omnes numero se-
ptem, confecto Philosophiæ cursu
laureaque magistrali insigniti, an-
no 1534. die Assumptioni beatæ Mariæ
Virginis sacro, ad ædem beatæ Mariæ,
quæ Mons Martyrum vulgo dicitur,
& ab vrbe Lutetia non procul abest, vnà
omnes conuenerunt. Ibi ritè, con-
fessione facta, atque sacra synaxi per-
cepta.

cepta, voto se obstrinxerunt rebus omnibus (excepto viatico) ad condictam diem renunciandi, procurandæ proximorum salutis, Hierosolymam nauigandi; idque præstituto tempore, atque ea conditione, vt si intra præscriptum anni tempus eò nauigare, aut in sacris locis postea viuere non liceret, Romanam reuerterentur: Romano, summoq; Pontifici sese ad pedes abijceret, vt ad suum arbitrium, ipsis in salutem animarum vteretur. Atque hoc votum duobus sequentibus annis, eadem ipsa die ceremonia, & loco confirmarunt. Sed tum quidem tres alij, Claudius Iaius, Ioannes Codurius, Paschasius Broctus, eiusdem propositi socij, ad septem iam primos accesserant. Ex quibus quidem rebus à nostris Patribus tunc gestis, quartum votum solemne, quod professi nostri edunt, de obedientia P. Max. in missionibus præstanda, & renouatio item votorum simplicium, quæ à nostris ante professionem vsurpatur, ortum habuerunt. Inter eam, ne collectus spiritus paulatim dilaberetur, illos sic Ignatius instruxerat & cõmunierat, vt eorum studia, neque conciderent, neq; languescerent, oratione in primis meditationeq; rerum diuina

diuinarum, crebra peccatorum cōfessione, atque sacratissimi Domini nostri Iesu Christi corporis sumptione, tractatione ipsa litterarum, quæ quoniam sacrę erant, & in Deum iam tum referebātur, magnū pietati etiā adiumentū adferebant: ardenti se Deo consecrandi desiderio, paupertatis voto iam edito, & in annos singulos renouato, frequenti ac penè quotidiano cōgressu, concordissimæ vitæ consuetudine, rerumq; omniū, atque animorū communicatione. Solebant etiam, veteri sanctorum more, alij apud alios cęnitare, & spiritualibus colloquijs sese ad sæculi contēptum, rerumq; diuinarum studium incitare. Quibus rebus factum est, vt toto illo tempore, quo Lutetiæ, vt instituta studia absoluerēt, remanserunt, non modò nulla de illorum ardentivolūtate decessio, verum etiam magna in dies accessio fieret.

LV TETIA IN HISPANIAM

inde in Italiam discedit.

CAPVT V.

INterim Ignatius grauissimis stomachi dolorib. conficiebatur: quare cū reb. omnibus tentatis, nullum morbo remediū inueniret, medicorū

consilio, sociorumque cohortatione, in Hispaniâ est redire coactus, atque experiri, num loci mutatio, natiuique soli salubritas, vel sanitatem posset, vel morbi certè leuationem aliquam adferre. Quod Ignatius eò libētius fecit, quod ex socijs nonnulli ea negotia habebant in Hispania, quæ si ipse expediuisset, magna illos cura ac molestia liberasset. Itaque anno 1535. Ignatius socijque res ita inter se componunt, ut ipse in patriam reuertatur, ex morbo confirmatus, sociorum negotia diligenter agat; Venetias tū proficiat: socij verò, usque ad diem octauū ante Kalendas Februarias. 1537. Lutetia in studio literarum sint, eoque ipso die Venetias versus decedant, ut sese cū Ignatio coniungant. Ignatius igitur, iumentis propter summam illius imbecillitatem à socijs coempto, iter in Hispaniam ingreditur: in patriamque firmior paulò, quàm Lutetia discesserat, venit; ubi obuiam illi sacerdotes omnes processerunt. Ut verò ad fratrem suum diuerteret, adduci nulla ratione potuit, sed in publica hospitalique domo diuersatus est, stipemque colligere ostiatī cœpit (multū fratre repugnante)

te) & Christianę fidei rudimēta pueros docere. A cuius quidem explicatione, frater natus maior ut Ignatiū auerteret, futurā auditorū paucitatē obtēdit. Sed Ignatius vel vāi modō puerū sibi instar omnium fore dixit: nihilq; vel voluntatē fratris, vel prudentiā veritus, eā ipsā institutionem fidei tradere aggressus est, ad quā deinde frater etiā ipse ventitabat, magnaq; nominū copia cōfluebat. Ad cōciones verō, quas singulis dieb. Dominicis, ferijsq; nonnullis, magno audientiū fructu ad populum habebat, tantus ex longinquis illius prouincię locis fiebat cōcursus, ut prę multitudine, ipse in agris concionari, & auditores arbores cōplere cogērētur. In prima autē concione, quā Azpetię habuit, magna totius nobilitatis ac populi multitudinē audiente, dixisse fertur Ignatius, quiddam, quod hic subiiciam, tū vt quanto studio, & suę mortificationi atque contemptui, & alienę famę, atq; existimationi consuleret: tum verō vt intelligamus, quantum inter Dei vias & sæculi intersit, & quā diuersum atque omninō contrariū iter sequantur illi, qui Deo Duce atq; authore viuunt, ab alijs qui carnī & sanguini seruiunt, & per o-

lib. 2. cōf.
cap. 4.

ne genus flagitij volutantur. Quod videre etiam est in beatissimi Patris Augustini Confessionū libro, in quo amarissimè deflet adolescentiæ suæ errata, & pro magno atq; grauissimo scelere enumerat, quod puer fecit; huic exemplo simile quod Ignatius de se narravit, suntque sanctorum historiæ similibus exēplis passim refertæ. Dixit itaq; Ignatius in concione, se quidem in patriā rediisse, cum alias ob causas, tum verò potissimum, vt quos populos deprauatis moribus olim grauitè adulescēs offenderat, aliqua melioris vitæ commutatione, si posset ædificaret, & præteritæ vitæ maculas lacrymis tergeret, culpasq; contractas, bene factis palàm expiaret, quo pœnitentiæ suæ iidem testes essent, qui solutæ atq; profligatæ vitæ antea fuissent. Præcipue verò se diu multumq; in magno dolore atq; mœrore fuisse aiebat, & acerbissimis conscientia stimulis exagitatū, quòd adolescens vnà cum alijs adolescentibus in hortū cuiusdam ciuis simul intrasset, & fructuum aliquantulā copiam furtim abstulisset, magno domini damno. Qui quòd furti autorem nesciret, falsa suspicione deceptus hominem quendam in custodiam trahi

tradi curasset, ac pecuniæ certa summa
multari: itaq; nulla sua culpa, nullo
merito, & fama & bonis illum miserū
spoliatū fuisse. Ego, inquit, sum reus, il
le innocens est: ego deliqui, ego erra
ui, ille pœnas haud debitas luit; ho
minemque ipsum, qui in cōcione for
tē aderat, proprio nomine appellans,
etiā atq; etiam rogar, sibi vti ignoscat.
Se quidē publicè voluisse bonæ illius
exillimationi (vt par erat) satisfacere:
& vt iacturam bonorum, quam sua
causa fecerat, etiam resarciret, & quan
tū posset compensaret, habere se dixit
possiones duas, quas illi dono om
nibus audientib. dedit. Quibus quidem
operibus, & vitæ exemplo, prudentia
que tantum apud illos, homines pro
fecit, vt errores multos corrigeret; vi
tia, quæ in sacerdotum etiam mores
irreperant, & longa iam consuetudi
ne honestatis nomē obsederant, emē
dare non destitit: multa que constitu
it, quæ ad hominum mores confor
mandos, pietatemq; augendam perti
nerent. In his scueræ leges fuerunt e
ius opera latæ à magistratib⁹, de alca,
de concubinato sacerdotum. Nam cū
patrio more Virgines, quoad viro tra
derentur, capite aperto essent, pessi
mo

mo exemplo multæ, cum apud clericos turpiter viuerent; perinde caput obnubebant, ac si legitimo eis matrimonio iunctæ fuissent: quibus fidem, quasi maritis, præstabant. Quod nefarium institutū, ac sacrilegum, funditus tollendum curauit: & ut egenis, medicisq; hominib; sumptus ad vitam tolerandam suppeditaretur, prouidit: atque etiā ut ter in die, mane, meridie, vesperi, populus ad orandum, campanæ pulsu admoneretur, Deoq; maxime pro illis supplicaretur, qui mortifero aliquo peccato obstructi tenerentur. Quibus rebus, alijsq; id genus constitutis, releuat morbo, quo in patria etiam impeditus est, ad negocia sociorum gerenda decessit. Sed cum pedibus, & absque vlla prorsus pecunia ire vellet, alia Ignatio cum fratre contentio renouatur. Ille enim, qui sibi esse ignominia duxerat, fratrem suum ad pauperes potius, quàm ad se diuertisse, abiectum despectumq; summa sui contempione, medicato etiam in oculis suis vixisse, ut huic dedecori morderetur, & obscurati honoris (ut minus prudentibus rerū æstimatoribus videri poterat) damnū resarciret; illud vehementissimè pugnabat, ut eques, at

Bene nummatus, comitatus que disce-
deret. Quem ut leniret Ignatius, quo-
minus se proficiscentem frater reli-
qui que necessarij, prosequerentur, haud
multum laboravit. Cum digressi comi-
tes essent, fines que illius provinciae
ipse excessisset, equum reliquit, pedi-
bus, pecunia que vacuus, Pompeiopo-
lim primum venit: tum Almazanum,
Seguntum, Toletum peragravit, ut
negocia sibi data ab socijs ageret. Qui-
bus cum illorum parentibus ita trans-
actis, vane obolum quidem ab illis,
ultrò etiam pecuniam liberaliter offe-
rentibus, acciperet: denique Valentiam
venit. Ibi amicis contradicentibus atque
dissuadentibus, navigationem (quod
Aenobarbus, nobilis Turcarum ar-
chipyrata, valida classe Tyrrhenum
mare: tum fortè obsidere diceretur),
nihil periculi magnitudine commo-
tus, nauim conscendit. Ea navigatio
gravis fuit ac periculosa: malo enim
navis disiecto, multisque armamentis
vi tempestatis vel amissis vel labefa-
ctatis, spei nihil esse ad salutem vide-
batur: ex quo ad mortem se omnes pa-
rant. Ex quibus Ignatius se diligenter
excutiens, animum que suum pertentans
atque explorans, timere nullo modo po-
terat.

terat. Pungebatur tamen acri dolori
morsu, quod non satis diuinis donis
haectenus respondisset: quod tot bene-
ficijs tam plena manu à Deo in se col-
latis, minus strenuè gnauiterque usus
esset, vel in suam, vel in proximorū v-
tilitatē. Perfunctus eo periculo, placatisq;
fluctibus, Genuam venit; in de Bo-
noniam maximo grauissimoq; viæ di-
scrimine. Cum enim solus per alpium
radices iter faceret, à via aberrauit, in
easque angustias aliquando incidit, ut
edito præruptoq; loco, amne depres-
so, rapidissimoque subterlabente, neq;
progredi, neque regredi posset, cum,
quacunq; se verteret, mirandæ altitudi-
nis præcipitium, atq; horribilis immi-
nentis casus formido ubiq; occurre-
ret. Sed bene longum viæ spatium ma-
nibus, pedibusq; reptans confecit, &
Dei misericordia tandem euasit. In
ipso Bononiæ vrbis ingressu, ex ponti-
culo ligneo in fossam cecidit, ex qua
cum cœno oblitus, sordibusq; scædatis
emersisset, risum spectantibus mouit:
atq; ita vrbem ingressus, totamq; ob-
ambulans, eleemosynam petens, qui-
terunciū aut panis frustulum sibi da-
ret, inuenit neminem. Quod in tam o-
pulentia, tamq; celebri ac benigna ciui-
tate.

ate permirum est: sed probat suos inter-
 dum Dominus. Illic tamen morbū
 contraxit, quem paulò post depulit,
 seque eo quo venerat modo, Veneti-
 as contulit. Ibi venturos socios, ut in-
 ter ipsos conuenerat, opperitur.

*VENETIIS ACCVSATVS,
 & innocens declaratur.*

CAPVT VI.

Nequē tamē hoc tempore ocio-
 sus Ignatius fuit: nam solita vi-
 gilia & charitate in salutem
 proximorum incumbēbat. Quapro-
 pter nōnullos ad Christi Domini no-
 stri sequenda cōsilia permouit. In hoc
 numero ponuntur fratres Germani-
 duo, Iacobus, Stephanusque Guia, ho-
 mines honesti, ætateque prouecti, qui
 Hierosolymis redeūtes, in Ignatium,
 cuius familiares Compluti fuerant,
 Venetijs inciderunt, & sanctissimē in
 Societate postea mortui sūt. In his et-
 iam numeratur quidem Hozius Hispa-
 nus, vir eruditus ac probus, qui multū
 quidem Ignatij virtute atq; doctrina
 capiebatur; haud tamē audebat totum
 se illi penitusque committere, quòd
 multa de eo audiisset, vel malitiosè
 ab

ab improbis conficta, vel imprudenter ab imperitis credita. Sed hæsitantem hominem Ignatius denique perpulit, ut ad exercitationes spirituales faciendas, se inclinaret. dubitanter quidem primò ac timidè, postea verò vtrò etiam ac fidenter. Nam cum initio, ne quid sibi ab Ignatio veneni infillaretur, multos secum libros, in cubiculo comportauisset, ad quorum normam, dictorum illius veritatem exigeret; & si quid erroris esset infusum, hæc veluti præsentis medicina sanaret: postea tamen societatem cum illo, animumque coniunxit, & ad reliquos socios adnumeratus est. Venetiis etiam cum Ioanne Petro Caraffa, qui postea Paulus IIII. Pontifex Maximus appellatus est, consuetudinem habuit. Qui Episcopatu Theatino relicto, ad Caietanum Vicentinum, Bonifacium Pedemontanum, & Paulum Romanum, homines nobiles ac pios socios adiunxerat. A quibus originè eorū hominū ordo traxit, qui Theatini vulgo dicti sunt: quæ Theatinus (ut diximus) Episcopus, illius vitæ institutū complexus esset, à quibus, vulgi errore falsa Theatinorum in nos est appellatio, cognomenque transfusum.

Nam

Nam cum ordo vterque, noster & illorum, clericorum Regularium sint, eodemque ferme tempore nati, neque habitu valde dissimiles, populus rudis externa specie deceptus; alienum nomen nostris imposuit, Romę primum; unde in alias deinde vrbes influxit, & in remotas etiam provincias penetravit. Aliquos etiam nobiles Venetos, patritiosque viros exercitationibus spiritalibus excoluit, & multum consilio ad virtutem persequendam iuuit. Sed quidam vel malevolentia suffusi, vel falsa persuasionem decepti, sparserunt, fugitium illum esse, in Hispania non semel victum in custodia fuisse: igni tradita combustaque ipsius statua, profugisse: ne Parisijs quidem licuisse homini viuere: ex qua etiam vrbe fugies, suę salutis cōsulisset. Demum eō processum est, vt res in iudiciū sit adducta: diligenterque in eius vitam atque mores inquisitum. Et quoniam mendaciores tota nitebatur, facile cōcidit. Nam Ignatius non iam suę, verum sociorū famę prospiciens, ne indefensa veritas opprimeretur, ab Hieronymo Vetallo, qui apud Venetos legati summi Pontificis munere fungebatur, vt rem totam diligenter peruestigatā & cognitam

tama

tam sua sententia declararet, omni studio contendit, atq; impetrauit. Sententia autem, qua Ignatii integritas allegato per iudicem suum ordinariū paterfacta est, apud nos extat exemplar.

SOCII LVRETIA IN ITALIAM ad Ignatium veniunt.

CAPVT VII.

DVm Ignatius Venetijs sociis præstolatur, graue bellū in Gallia subitò exarsit. Namq; Carolus V. Romanorū Imperator, magnū exercitū, per Insubrum fines Galliā inuasit. Quamobrem nostri, qui professioni suæ eum diem, qui dies Cōuersioni diui Pauli est consecratus, anno 1537. constituerant: bellico tumultu et præuenire sunt coacti, & decima quinta die mensis Nouembris 1536. Lutetiam excedere. Iter autem in hunc ferè modum instituerunt. Omnes scriptorum suorum quisque sarcinula onustū vestitu vili abiectoque pedibus iter faciebant. Qui Sacerdotes erant (erant autem tres, Petrus Faber, Claudius laius, Paschasius Broetus) rem diuinam quotidie faciebant; sex reliqui aduersus graues longæ molestæque viæ diff-

cultates, panis cælestis virtute sese
communiebant. Ingredientibus di-
uersorium, egredientibusq; orationis
prima erat cura. In ipsa via orationi
meditatio, meditationi sermo de di-
uinis rebus succedebat: cibus frugalis,
sobriusque. In rebus decernendis, plu-
rium sententijs stabatur, idq; summa
concordia. Quotidianas pluias per
Galliam pertulerunt, hyemalem aspe-
ritatem per Germaniam Læti tamen,
atque alacres insuetum durumque la-
borem obibant: & Deo duce, multis
(quædam tam lōgis itineribus aduenis
præsertim, ignotis, atque egenis homi-
nibus vsu ferè venire solet) maximisq;
periculis liberati sunt. Porrò, eo ipso
die, quo Lutetia exierunt, nonnulli ha-
bitum, incessum, numerum nostro-
rum Patrum admirantes, de rustico
quodam, qui prætereuntes illos curio-
sius fortè intuebatur, familiariter que-
sierunt, qui nam illi homines essent?
& ille, nescio quo afflatu, Gallicè; Ali-
quam, inquit, prouinciam reformatu-
ri discedunt. Venetias ad octauum di-
em Ianuarij, anni 1537. peruenerunt, v-
bi cum Ignatio ipsos (vt inter se con-
uenerat) expectante, & cum alio Sacer-
dote, quem ad Ignatium sese adiun-
xisse.

xiffe.

xiffe iam diximus, peralacriter se con-
iunxerunt. Et quoniam Romam eun-
di, benedictionemque ad profectio-
nem Hierosolymitanam à Pontifice
Maximo petendi, nondū tempus ma-
turum videbatur: interea rebus omni-
bus intermissis, quinque, ex illis Xeno-
dochium Diuorum Ioannis & Pauli
in Xenodochium quod vocant Incu-
rabiliū, totidem, ad pauperum egro-
tantium curam, concedunt. Vbi dum
singulari charitate ac diligentia, vili-
sima quæque munera obeunt, dum af-
flictos recreāt, quibusque possunt
rebus, magnam probitatis ac religio-
nis existimationem adepti sunt. Sed
cum reliquorum omnium, tum vero
magistri Francisci Xauier in excelsa cha-
ritas, & plena sui, perfecta que victoria
maximè tum quidem enituit, qui non
contentus ea sedulo præstare, que sor-
didissima erant, vt horrorē, quem sen-
tiebat, perfectius vinceret, saniosa et-
iam vlcera interdum lungebat. Tale il-
lius principium, nec progressus dissi-
milis, aut finis fuit. Ab illis tum Patri-
bus, probationum Societatis funda-
menta iaciebantur. Ad mediam Qua-
dragesimam Romam proficiscuntur
Ignatius tamen Venetijs de industria
remansit

remanſit. Profectionis autem is mo-
dus erat, Terni ſimul ibant, Sacerdos
vnus, Laici duo, Galli, Hiſpanique ſem-
per mixti. Sacerdotes Miſſam facie-
bant quotidie, alij communicabant.
Ieiunabant (quòd Quadrageſimæ tem-
pus eſſet) diebus ſingulis; idque tan-
tùm in cibum ſumebat, quod ex ele-
moſyna ſuppeditabatur; quæ vſq; ad-
eo tenuis erat, vt non raro panis tan-
tùm cibus, aqua illis potus eſſet. Qua-
propter multis magnisque laboribus
ac moleſtijs perfuncti in hoc itinere
Patres noſtri ſunt acciditq; vt die quo-
dam Dominico, cum fruſtulum tan-
tùm panis mane ſumpſiſſent, nudis pe-
dibus, maximis & perpetuis imbribus,
oſto & viginti paſſuum millia confi-
cerent, tanta aquarum inundantium
copia, vt interdum etiam tantùm pe-
ſtore extarent. Pergebant tamen ala-
cres, ſummaque lætitia animi geſtien-
tes, Dauidis Pſalmos canillabant. At-
que etiam magiſter Ioannes Coduri-
us, qui pedes habebat ſcabiæ aſperſos,
eo ipſo die ſanatus eſt. Multa Patres eo
itinere diuinæ erga ſe prouidentia ar-
gumenta ſenſerunt; & tam ſolidis ac-
que eximijs voluptatibus à Deo affe-
cti ſunt, vt laborum magnitudinem

exæquarent, vel etiam vincerent. Romæ tum erat doctor Petrus Orrizius à Carolo Cæsare in urbem missus, v. Catharinæ Angliæ Reginæ, Imperatoris amitæ, aduersus Henricum VIII. qui, illa, legitima viuente vxore, aliam duxerat; apud summum Pontificem, matrimonij violati causam ageret. Hic contra opinionem illorum, diuino actus impulsu, Patres urbem ingressos, summa beneuolentia complexus est, ad summumq; Pontificem adduxit. Nostrorum aspectu plurimū Pontifex exhilaratus est, voluitque v. ea ipsa die, qua ad se primū adierant, corā se de proposita quæstione Theologica disputarent. Præterea ad sexaginta nummos aureos, in viaticum illorum contulit: suamq; benedictionē, ac Hierosolymam abeundi facultatem benignissimè est impertitus. Illis etiam, qui sacris initiati non erant, nomine & titulo paupertatis voluntarię, & sufficientis litteraturę, liberaliter facta est, sacros ordines suscipiēdi potestas. Alij etiam, Hispani præsertim, pro sua quisq; facultate, pecuniam in sumptus itineris suppeditarunt. Itaq; summa coacta decem supra ducentos ducatorum: quæ pecunia sine vectura perie

periculo, Venetijs à mercatoribus est curata. Neque enim nostri, quousque in nauim ascenderēt, quicquam illius attingere voluerunt: sed mendici omnino & vacui, quoq; modo venerant, Venetias ad sua illa Xenodochia reuerfi sunt. Paulò post ad pedes Hieronymi Veralli, Rossanensis tum Archiepiscopi, Sedis Apostolicæ apud Venetos Legati, postea verò etiam S. R. E. Cardinalis, paupertatis, castitatisque votis piè susceptis, sacris sunt initiati, sacerdotijq; dignitatem ipso die diui Ioannis Baptistæ, Ignatius, & reliqui sex, ab Episcopo Arbenfi sunt consecrati. Quo quidem die in ipsa consecratione, per magnam, atque ad eò singularem tum Episcopus, tum ipsi animi senserunt iucunditatem.

IN VENETA DITIONE

passim operantur.

CAPVT VIII.

DVm se Patres ad nauigationem parant, nauigandi spes omnis sublata est. Nam cū eo ipso tempore, Veneti contra Turcarum tyrannū, cū summo Pōtifice & Carolo Cæsare conspirassent, strato classib. mari,
Hicro-

Hierosolymitana peregrinorum nau-
 uigatio conquieuerat. Quod quidem
 multis antè annis nunquam acciderat
 neque ex illo tempore vsq; ad annum
 Domini 570. postea accidit. Deus e-
 nim qui omnia sapientissimè moder-
 tur ac regit, aliquid maius, atque am-
 plius quàm quod nostri Patres molie-
 bantur, ipsis neque cogitantibus, neq;
 scientibus, cogitabat. Quocirca admi-
 rabili planè, ac diuina prouidentia, in-
 stitutum Hierosolymam nostrorum
 cursum interrupit, alioque deflexit. E-
 go nostri, postquam nauigandi eo an-
 no nihil spei ostendi vident, ad præ-
 standam voti religionem, & fidem su-
 am liberandam, integrum annum ni-
 hilominus expectare constituunt: sed
 vt liberiore animo, & ab alijs occupa-
 tionibus vacuo, ad sacra Missæ pera-
 genda se compararent, aliò sibi sece-
 dendum existimarunt. Quamobrem I-
 gnatius, Faber, Laines, Vicetiam; Fran-
 ciscus Xauier, & Salmeron in Môtum
 Celestum: Ioannes Codurius, & Ho-
 zius (quem nostris iam adnumeratum
 diximus) Taruisium: Claudius Iaius, &
 Simon Bassanum. Paschasius, & Boba-
 dilla Veronam concedunt. In ditio-
 ne Venetorum omnes versantur, neq;

ex illorum finibus vsquam excedūt. Ignatius igitur, socijque extra oppidum Vicetiam, ædiculā humilem ac ruinosam reperiunt, foribus reuulsis, fenestris sublatis, ventis circumflantibus peruiam. In hac, domicilium suum collocant; palearum aliquantula copia comportata, humum ad cubandum sternunt. Bis quotidie oppidum, ad victum quæritandum, ingrediuntur, quem tenuissimum referebāt: vix enim panis, quantum ad vitam tolerandam satis esset, habebāt; cui si olei, aut butyri paululum accessisset (quod tamen rarissimum erat) id verò in delicijs numerabant. Ex tribus, vnus domi remanebat, ad panem durū mucidumque; aqua macerandū, ac percoquendum. Is ferè Ignatius erat, qui ex oculis, propter maximam profluentium lacrymarū vim, grauissimè tum laborabat. Quod ab eleemosyna procuranda dabatur temporis, id totum orationi, meditationique diuinarū rerum tribuebatur. In hac vitæ ratione quadraginta dies posuerunt: quibus exactis, Ioannes Codurius ad illos Vicetiam venit: cōmuni tum consilio, ad cōcionandum aggredi statuunt. Eodem igitur die, eademque horæ in quatuor

G

diuer-

diuersis vrbis plateis, clara primum magnaque voce clamare incipiunt: homines pileis manu ostensis ac circumactis conuocant; & ad cōcionem audiendam inuitant. Congregatum populi multitudinem, verba faciūt, de vitiorum scēditate, de virtutis pulchritudine, de mundi contemptu, de diuini in nos amoris magnitudine, de reliquis rebus, quæ ad peccati seruitutem declinandam, ad bonam beatamque vitam persequendam cōducunt. Sermo illorum indisertus quidem erat, atque impolitus: & quod Italici sermonis rudes tum essent, ex plurimarum linguarum commixtione cōflatus; at pius, & eruditus, & quasi malleus conterens petras. Quare et inconditis quidem verbis magna tamen morum emendatio est consequuta.

Hier. 23.

*ÆGER IGNATIUS, ADVENTU
in suo Simonem curat aegrotum.*

CAPVT IX.

DVM in his operibus versatur Ignatius, atque omnibus animi corporisque viribus in Dei gloriam, sui que ludibrium incumbit, V
ceti

ectia, fractus laboribus, in febrim incidit. Pater item Laines morbo tentatus est: eodemq; ipso tempore Simon etiam Rodericus Bassani (quod oppidum à Vicetia itinere ferè vnus diei abest) grauius affectus erat. Cùm autem Simonis morbus ingrauesceret, lethalisque videretur, ea de re nuncium Ignatius accepit: atque è vestigio, & quidem eo ipso tempore febre laborans (Laine egrotante in pauperum Xenodochio relicto) pedibus se iuineri, vna cum Petro Fabro Bassanum versus dedit, eo ardore animi, ea pedum celeritate, vt Faber antecedentem Ignatium, & lōgo interuallo præeuntem assequi vix posset. Cùm aliquantulum processisset, è via paululū Ignatius deflectit: preces Deo pro Simonis salute fundit: centior à Deo sit de futura hominis sanitate. Ex oratione porro surgens, Fabro dicit: Non est, Petre, quod nūc quidem de Simonis incolumitate tam anxie laboremus: neque enim hic morbus, qui illum grauius vexat, etiam extinguet. Ad Simonem cūm venisset, in lecto iacentem, ægritudinisque vi penè consumptum, hominem amplexus: Nihil est, inquit, Simon, quod timeas, sanabere: atq; ita

conualuit. Et hoc quidem Ignatii factū Petrus Faber illius itineris comes, vbi Vicetiam rediit, Patri Laini, Laini mihi ita narrauit, quemadmodū a me expositum est. Pater autem Simon quamdiu vixit, & agnouit & prædicauit hoc beneficium.

Bassani erat Antonius quidam, natione Italus, qui in edito colle extra oppidum, vbi templum quoddam S. Viti est, & iucundissimus amœnam vallem fluminis Meduaci irrigantis prospectus, solitariam vitam colebat. Erat autem Antonius vir senex & grandæuus, priscae seueritatis, illiteratus quidem, sed candidus, & insigni sanctitatis opinione, qui moribus, & etiam ipso aspectu magnum illum Antonium nobis, aut Hilarionem alium quem referebat. Noui ego ipse postea hominem. Hic Antonius, cum Ignatium nihil eximium præ se ferentem haud magnifaceret, imò verò in corde suo imperfectum duceret: oratione aliquando impensè deditus, ipsum per speciem, Domino demonstrante, vultum excessum atq; admirabilem esse cognouit, & ad multorum salutem celo demissum: cœpitque illum perire sui, seq; ac suum iudicium graui

repi

reprehendere, sicut ipsemet postea falsus est. Antonij igitur vitæ admiratione captus, quidam ex patribus decem Bassani cum esset, & vna Ignatius, fluctuare cepit, & addubitare, foret ne Deo gratus, ac sibi vtilius, inceptum vitæ cursum persequi, an ad Antonium sese transferre, & contemplationi vacantem, cælestem vitam, & abstrepitu hominum curisque vacuam traducere. Quarum cogitationum aculeis, cum diutius pungeretur, domo egressus aliquando, ad Antonium ire constituit: vt cum illo videlicet consilia communicaret. Progredienti, vir quidam terrifico aspectu, vultu minaci armatus occurrit, districto gladio in via consistens. Hominis aspectu percussus. Pater resistit primum; deinde vt se collegit, ire perrexit, sed ille minitabundus & ferox impetum facit, & vt erat gladio vagina educto ipsum insequitur. In pedes se noster quantum potuit coniecit, & pauens fuga suæ salutis cepit consulere. Fugientem illum armatus homo aliquādiu persequutus est, videntibus incolis, & mirantibus nostrum fugientem ac trepidantem: insequentem alterum non videntibus. Tandem rei nouitate

tate anxius, metu exanimatus, diuturno cursu & fatigatione anhelans, domum, vbi Ignatius erat, festinus irumpit. Ad quem statim Ignatius, Ita ne N. inquit vacillas: *Modicæ fidei, quare dubitasti?* Quæ diuinæ voluntatis significatio omnem dubitationem Patri sustulit, & obfusam animo caliginem dispulit. Hoc ipse qui vidit, qui passus est, sibi euenisse narravit.

ACADEMIAS ITALIÆ INTER SE DISTRIBUUNT, & ADEUNT.

CAPVT X.

Post leues illos nostrorum Patriū excursus, Vicetiam omnes ad Ignatium conuenerunt: quæ ciuitas magnopere illius, sociorumq; vitæ & doctrina fuerat permota. Quocirca, in qua ciuitate tres pane tantū & aqua vitam initio vix tolerabant, & à vicinis pagis victum mendicare cogebantur; ea demū vndecim in vnū congregatis, omnia necessaria abunde suppeditauit. Fecerant noui sacerdotes primum sacrum, præter vnum Ignatium. In hoc conuentu, vbi Hierosolymam nauigandi spem extrahi longius vident, illustres aliquot ac celebres Italiæ

liae Academias, & studiosorum hominum maximè refertas, obire constitunt; si què fortè Deus ex tot ingeniosis adolescentibus, quibus illæ abundant, excitare, & ad idem vitæ institutum dignaretur adducere. Hyeme igitur inuente, prouincias ita sortiti sunt, vt Ignatius, Faber, ac Laines primarij socij, Romam ipsam adeant: Salméron, & Paschasius Senas: Franciscus Xauier, & Bobadilla Bononiam proficiscantur: Claudio Iaio, ac Simoni Ferraria; Patauium Ioanni Codurio, & Hozio obtigit. Qua in prouincia, præter eam curam, quæ cuique maxima & propria erat, animum suum perpurgandi, atque ex illo, non solum amputandi cupiditatum ramos, sed etiam radicum fibras euellendi: connitebantur quantum poterant, vt proximorum etiam salutem, cum sua salute coniungerent, & omnibus illos modis, ad diuinarum rerum studiū accenderent. Administrandi porrò prouinciam, hæc ratio erat. Alternis hebdomadis, vtrique socio in alterum potestas erat: ostiatim victū emendicabāt: in publicis plateis cōcionabantur. Ante concionem, qui parebat, scamnū ex officina aliqua commodatum, pro

suggestu, concionaturi socij pedibus subijciebat: voce, pilcoque ad verbum Dei audiendum, populum euocabat. In cōcione nihil petebatur: nihil post à circumfusa multitudine accipiebatur, ne vltro quidem oblatum. Si quem nacti essent cælestis doctrinæ cupidiorum, eum verò libentissimè priuatim informabant, & vt res dabatur, etiam perpoliebant. Multorum confessiones audiebant: pueris, rudibusque hominibus tradebant Christianæ fidei institutiones: ægrotis, afflictisq; pauperibus in Xenodochijs decumbentibus (vbi per maiores occupationes licebat) sedulo ministrabant. Denique nihil prætermittebant, quod ad augendam Christi gloriam faceret, & bene de hominibus merendum. Quibus rebus Christi bonus odor vbique fuerunt, multiq; singularem ex illorum consuetudine fructum perceperunt. Atque ex tenui illo, exiguoque principio, Societatis nostræ & nomen innotuit, & fama percrebuit, & fructus propagatus per Italiam, atq; amplificatus est. Illud non omitam: Patauij nostri in carcerē ab Episcopi Vicario cōiecti sunt, cathenisque cōstricti. In quo quidem carcere, noctem vnam tam lætè,

hi-

hilareq; traduxerunt, vt Hozius erumpentem, prægestientis animi lætitia, iisum tenere vix posset. Postridie verò re perspecta melius, & cognita, ab eodem iudice liberati sunt, & deinceps semper filiorū loco habiti. Et hæc quidem socij reliqui. Iam ad ea, quæ in sua profectioe, & prouinciæ administratione Ignatius fecit, transeamus.

IGNATIO DOMINVS IESVS

apparet: & vnde Societatis nomen inditum sit.

CAPVT XL.

Sacerdotio igitur iam decoratus, integrum anni spacium ad se præparandum, animumq; magis colligendum sumpsit, vt augustissimū Iesu Christi Domini nostri corpus, viuam veramq; pro peccatis nostris hostiam, parius Deo Patri, primū offerret in odorem suauitatis. Quo tempore, toto pectore in diuinarum rerum commendationem incumberebat, & beatissimā Virginem, Deiq; matrem, diu nocturque obsecrabat, vt ipsum apud filium suum in gratia poneret: & quæ cæli esset ianua, & singularis Dei, hominum-

G 5

num-

numq; conciliatrix, ipsa sibi aditum ad filium aperiret, vt à filio agnitus, filium ipse agnosceret, & inueniret. Itaque toto hoc tempore, mirabiles illustrationes habuit, Venetijs, Vicetiã, alijs in vrbibus, in via: vt restitutus sibi in eum statum videretur, quẽ Maresa habuisset, vbi supra modum (vt diximus) illustratus est. Etenim Luetiã studiorum tempore, neq; tam insignes, neq; tam multas de diuinis rebus notiones accepit. Porro in toto itinere, quod ad prouinciam suam obeundam, vnã cum Fabro, Laineq; Romã versus instituerat, singulariter à Deo & illuminabatur, & confirmabatur, quotidieq; socijs sacra facientibus corpore Dominico reficiebatur, miraculasque, & planè caelestes animi voluptates percipiebat. Accidit autem, cū ad urbem appropinquarent, vt in templum desertum & solum ingressus, oraret ardentius. Ibi mutatum proflus cor eius est; oculiq; mentis clarissima luce collustrati ita sunt, vt perspicuè videret, quomodo Deus pater, Deo Filio crucẽ gestanti Ignatium sociosque peramanter commendabat, in eiusq; dexteram inuictam, & patrociniũ tradebat. Quos cū benignissimus Iesus in

se recepisset: blando, placidoq; vultu,
 vt erat cū Cruce, ad Ignatiū cōuersus,
Ego (inquit) *vobis Romæ propitiū ero.*
 Qua quidē admirabili, diuinaq; visio-
 ne, mirū in modū recreatus Ignatius
 & confirmatus est: Fabroq; post ora-
 tionem, & Laini, Quid nobis, inquit,
 Romæ futurū sit, planē ignoro: in cru-
 cē ne Deus nos, an in rotam agi velit:
 hoc tamen mihi cōpertum est atq; ex-
 ploratum, quicūq; nos exitus maneat,
 Iesum Christum nobis fore propitiū.
 Remq; totam, quam viderat, socijs pa-
 tetfecit, vt & animum illis, & stimulos
 adderet. Quo etiā factum est, vt cū po-
 stea de Societate instituēda, inter Igna-
 tium sociosq; constaret: nomen tamē
 quæreretur, quo insignita & norata à
 Christi Vicario confirmaretur, Igna-
 tius à reliquis socijs impetrauerit, vt
 sibi integrum esset, ad arbitrium su-
 um, Societati quod vellet, nomen
 imponere. Quod omnibus probanti-
 bus & libentissimis fecit. Et tum præ-
 claro illo viso, tum alijs diuinis illu-
 strationibus multis magnisque, ita
 Dominus Iesus eius in mente sacra-
 tissimum suum nomen impressit, pe-
 nitusque infixit, vt eius ex nomine So-
 cietati nomen imponeret: tā clara ac
 firma

firma luce collustratus, & vsque eo
 pro certo habens id Deum velle, vt ab
 hac mente se dimoueri nūquam posse
 diceret Quodq; volentib. socijs, ac cō-
 sentientibus fecit, id repugnantib. ac
 dissentientibus omninō fecisset, pro-
 pter diuini luminis claritatem. Itaque
 Societatem Iesu appellari voluit: vt
 qui huc vocati fuerint, non se in Igna-
 tij ordinem aliquem adscriptos, sed in
 Societatem filij Dei Iesu Christi Do-
 mini nostri vocatos agnoscant: sub il-
 lo summo Imperatore mereant: eius
 signa sequantur: crucem suam cupide
 tollant: & in auctorem fidei, & con-
 summatorem Iesum aspiciāt, qui pro-
 posito sibi gaudio, sustinuit crucem,
 confusione contempta. Et ne defati-
 gentur animis deficiētes, certum illi
 atq; persuasum sit, ducem suū sibi præ-
 sto esse: illum non Ignatio solum, &
 socijs, vt videmus hactenus fuisse, sed
 sibi quoque futurum semper propitiū
 sperent, si quidem se veros Societatis
 filios exhibeant, & Patrum suorum
 imitatores. Quæ de admirabili hoc ve-
 lo, & suauissima atq; amabili promi-
 sione hactenus dixi, qua Christus Re-
 dēptor noster pollicitus est Ignatio, &
 illi Romę fore propitiū, Pater Jacobus
 Laines

1. Cor. 1.

Hebr. 12.

Laines, cū esset Societatis nostræ
Præpositus Generalis, & Romæ in con-
uentu quodam omnium nostrum (cui
ego quoque interfui) verba faceret, in
hunc ipsū modum narrauit, quo à
me perscripta sunt. Et ipse Ignatius dū
viueret, de hac ipsa cælesti illustratio-
ne quædam interrogatus, Quarite (in-
quit) ex Iacobo Laine; cui cū gesta
res est, verè rem totam fideliterq; nar-
raui. Porrò in Commentariolo quo-
dam & diario (in quod dum constitu-
tiones scriberet, affectus in oratione
suos, & spiritales quasi gustus Ignatius
manu sua quotidie referebat) scriptū
reperi, Talem (inquit) hodie affectum
fensi, qualem cū aternus Pater me
filio suo commendauit. Atq; hæc qui-
dem de clarissima aq; diuina illustra-
tione sigillatim explicare volui, &
veluti digito fontes, vnde hausta sunt,
ostendere, propterea quòd eximia sit,
& ad sp̄ erigendos filios Ignatij, atq;
roborandos maximè accommodata.
Possem equidem in similibus benefi-
cijs, quæ Deus in Ignatium contulit,
vt eum erudiret, & cælestium rerum
splendore illustraret, quæ mea hæc hi-
storia complectitur, hoc idem pra sta-
re, & quos auctores habeam, nomina-

tim referre; sed ne longior sim, facere
prætermitto.

*VRBEM INGREDITVR: IN CA-
sinate monte animam socij cælum
intransem videt.*

CAPVT XII.

Romam ingressus, omnia collu-
strare animo attentè cœpit, om-
nia circūspicere: in primis q̄; ad
omnes diaboli impet^o sustinēdos sese
comparare. Prospexit enim, magnam
sibi suisq̄; impendere tempestatem,
Quapropter socijs aliquando, Clausos
omnes, inquit, adit^o video: magna quē-
dam periculosi temporis procella no-
bis parata est; sed Iesu nitimur; ille no-
bis propitius erit. Paulò pōst, explora-
ta sociorum Ignatij doctrina, iussi à
summo Pontifice sunt publicè sacras
litteras profiteri; In Sapientiæ igitur
gymnasio Faber reconditos multipli-
cesque scripturæ sacræ sensus enuclea-
bat: Laines eius Theologiæ quæstio-
nes explicabat, quæ via ac ratione plus
vtilitur: vterque eruditè & grauitè suo
munere fūgebatur. Ignatij cōmouēdi
homines, & ad cælestia rapiendi cura
erat. Quocircà D. Ortizium (cuius
suprà mentionem fecimus) virum gra-
uissi-

uissimum eruditissimumque magno consilio aggressus est. Quem à se olim alienum postea minus abhorrentem, ita sibi deuinxit, & consuetudine obligauit, ut homo id ætatis, maximaque existimatione, negocium publicum gerens, erudiri se ab Ignatio cuperet, exercitationumque spiritualium doctrinam, ijs rebus omnibus antiquiorem duceret: quibus se omnino exponendum dedere, ad Ignatij arbitrium constituit. Sed ut liberior esset, magisque ab interpellatoribus vacuus, Roma in Montem Casinatem, locum in primis diui Benedicti vita & sepultura nobilitatum, & ipsa loci religione ac solitudine ad diuinam contemplationem maximè appositum, aliquantisper secedendum sibi existimauit, ibi per quadraginta dies ab Ignatio eruditus est: eosque progressus fecit in celesti doctrina, veraque cognitione sui, ut nouam quandam Theologiam, & sibi hactenus inauditam, se profiteretur didicisse: eamque longè anteferre ei eruditioni, quam summo tot annorum studio sibi peperisset. Permultum quippe dicebat interesse, comitari, ut alios doceas, & meditari, ut ipse facias: quod illud mentem illuminet, hoc etiam

tiam

tiam voluntatem inflammet. Quapropter magnum ab Ignatio beneficium se accepisse semper iudicauit, & præ se etiam tulit: & ut gratiam referret, summus postea Societatis & amicus, & defensor fuit. Dum in Monte Casinate Ignatius est, Hozius (cui Patavium vna cum Ioanne Codurio prouinciam obtigisse diximus) excessit è vita, consummatusque in breui, expleuit tempora multa. Qui cum viuus, nigellus esset ac deformis, tantum decoris eius mortui ori, splendorisque additum est, ut animum Codurii satiare illius non posset aspectu, nullum intueniendi illum finem faceret; magna animi lætitia lacrymarumque abundantia. Huius mortem multò antè Ignatij animus diuinabat, qui etiam in Monte Casinate, vbi Diuus Benedictus vidit Germani Capuani Episcopi animam in sphaera ignea ab Angelis in cælum ferri, ipse & animam illius clarissima luce circumfusam, in cælumque penetrantem vidit, & animam Hozij esse cognouit. Deinde etiam cum rei sacræ daret operam, & in generali confessione (quæ ante Missam præmittitur) ad illa verba peruenisset (& omnibus sanctis) magnum sanctorum numerum fulgentem

Sap. 4.

*D. Greg.
2. li. dial.
cap. 35.*

tem gloria, ante oculos positum vidit inter quos & Hozius aderat, splendidiore quàm reliqui, habitu, gloriaque multo illustriore, non quòd sanctior ille cæteris, aut beator esset: sed quòd Deus gloriam hominis, per insigniorem hanc formam, compertam Ignatio (vt ipsemet referebat) testatamque esse voluisset. Qua ex re, tanta animi lætitia completus, eius animus est, vt per multos dies suauissimum ex recollectione fletum reprimere non posset.

*ROMAE SIMVL OMNES DE
Societate constituenda deliberant.*

CAPVT XIII.

Commotis populis, apud quos vixerant, & ciuitatibus ad pietatẽ incitatis, ad mediam Quadragesimam anno 1538. Romam Patres omnes ad Ignatium conueniunt: in domum, vineamque Quirini Garzonij, pij viri, quæ non procul à sanctissimæ Trinitatis Minimorum Cœnobio sita est, diuertunt: ibi magna egestate, pane in diem quæsito, viuunt: concionari deinde incipiunt: Ignatius Hispanicè in templo beatæ Marię Montis Ser-

ran

rati dicato, Faber in diui Laurentij in
 Damaso, Laines in Saluatoris ad Lau-
 rû, Salmeron in diuæ Luciae, Claudi-
 us in diui Ludouici, Simon in diui An-
 geli ad forû Piscarium, Bobadilla in di-
 ui Celsi. His cōcionibus effectum est,
 vt populus longo interuallo ad Con-
 fessionis atque Eucharistiæ Sacramen-
 ta piè frequentanda moueretur. Ex
 quo prisca illa, & sanctissima sæpius
 peccata confitendi & communicandi
 consuetudo, tot iam sæculis intermis-
 sa, tum primùm in vrbe reuocari co-
 pta est. Præterea, Hierosolymitana
 profectonis spe deiecti, pecuniæ eam
 summam, quam in viaticum accepe-
 rant, ei, à quo acceperant, integram
 restituant. Et cùm discessus, summi
 Pontificis iussu, varias in partes non-
 nullis instaret, de Societate etiã coe-
 da inter se, vitaq; in posterû cōstituen-
 da, deliberant: decernuntq; in primis
 omniũ consensu, in orationes, medi-
 tationes, ac Sacrificia, solito feruenti-
 us incumbere & gratiã ab illo recte
 & sancta statuendi efflagitare, qui
 nulli denegat spiritum bonũ petenti
 sed dat omnib; affluenter, nulli impro-
 peras. Interdiu proximorũ salutis, imp-
 grè nauabãt operam, noctu orationib;

Jacob. 8.

consultationi vacabant. Prima igitur
cōsultationis nocte, quæsitū est, num
cū digressi à se inuicem essent, & in
varias disianctasq; regiones à summo
Pōtifice missi, ita inter se deuincti, &
mutua caritate colligati, in vno corpo
re esse deberēt, vt alij aliorū curā gere
rent, & nulla quantalibet corporū se
iunctio, neq; mutux curæ, neq; solici
tudinis, nedum amoris seiunctionē ef
ficeret? Communi omnium consensu
decretum est, agnoscendum esse Dei
beneficium, qui homines ex tā diuer
sis prouincijs, moribus, ingenijs, con
ditionibus in vnum corpus, summam
que animorum consensionem con
spirare voluisset: neque eius coniun
ctionem mirabiliter consentientem,
disiungendam esse: aut vnitatem di
scindendam, cuius virtus robustior
semper est ad capessenda ardua, & per
sequenda, & ad aduersa omnia sustinē
da & propulsāda. Secūdo loco propo
situm est, an paupertatis & castitatis
perpetuæ votis, coram sedis Apostoli
cæ legato, à se Venetijs iam tum nun
cupatis, expediret, tertium obedientiæ
perpetuæ addere; & aliquem eligere,
qui toti? Societatis caput esset, & parēs?
In hoc nodo expediendo, diu multūq;
labo

laboratum est. Denique nonnulla sunt illis excogitata, & suscepta ad facilitatem propositę difficultatis explicacionem. Primum fuit, vt nihil de summa orandi Dominum, precandique contentione remitterent: sed in hoc vnũ toto pectore incumberent, vt gaudiũ & pacem in Spiritu sancto inuenirent in obedientia, & quantum in se esset, voluntatem haberent ad parandum, quàm ad imperandum propensio- rem. Alterum, ne inter se hac de re colloquerentur, ne quis consilio fortasse cuiusquam, aut persuasione, in alterutra partem penderet. Tertium, vt cogitatione se quisque ab hac cõgregatione seuocaret, & quasi alienum omninò hominem duceret, vt affectibus, qui incorruptè de rebus iudicaret non sinunt, sepositis, sincera omnis deliberatio esset. Ad extremum multis rationibus, quas enumerare lōgum esset, maximeque vt pro suo modulo similes essent capiti Christo, qui ne obedientiam perderet, perdidit vitã, factus obediens vsq; ad mortem, mortẽ autẽ crucis, & eam virtutem retineret, quę precipua in statu Religionis, ac maxima est: sequerenturque omninò Spiritus sancti afflatum, ad perfectionẽ ipsos
& om.

Phil. 2.

& omnibus numeris absolutam suam victoriam
 excitantem: omnes una mente, uno ore
 decreuerunt retinendam in primis
 in Societate obedientiam esse: & aliquem
 eligendum, qui uniuersae Societati pre-
 positus esset, cui omnes iudicia, volun-
 tatesque suas submitterent. Hac eadem
 ratione alia multa sunt per tres men-
 ses summo studio à Patribus constitu-
 ta, & maxima animorum consensio-
 ne definita, cuiusmodi sunt quae se-
 quuntur. Quicumque profitebuntur, votum
 expressum obedientiae nuncupent, quo
 sese ad quascumque provincias fidelium in-
 fideliumve mittantur, paratos summo
 Pontifici offerant. De missione autem nihil
 vel per se, vel per alium, cum eodem
 Pontifice agant. Pueros rudimenta fi-
 dei Christianae doceant. Qui in Socie-
 tem adscribi voluerint, exercitationi-
 bus spiritualibus, peregrinatione, xeno-
 dochijs probentur. Praepositus Genera-
 lis perpetuus esto. In consilijs, ac deli-
 berationibus, maior sententiarum pars
 esto superior: & alia id genus nonnulla
 Ex quibus extitit formula instituti So-
 cietatis ea, quam postea sibi pro-
 positam summus Pontifex
 comprobauit.

(*)

M.A.

MAGNA ROMAE IN NOSTRO
tempestas exoritur, & sedatur.

CAPVT XIII.

DVM à Patribus hæc gerūtur, gra-
 uis illa, & multo antè ab Igna-
 tio prouisa tēpestas exorta est.
 Nam cū frater quidā, Augustinus Pede-
 mōtan⁹, ex Augustiniana familia in vi-
 be concionaretur, & Lutheranae do-
 ctrinae venenum occultè populo infu-
 deret, agnitus à nostris Patribus, publi-
 cis concionibus refutatus est. Cuius a-
 mici quidam Hispani (quos nominare
 non est necesse) opibus atq; auctorita-
 te cōfisi, pro Augustiniano vicissim, ac-
 cusationem aduersus Ignatium soci-
 osque suscipiunt, ministro ad eam rē
 adhibito, Michaele quōdam Hispano,
 in quem Lutetiae multa Ignatij, ma-
 gnaq; merita extiterant. Ergo iniquissi-
 mos rumores, cum de reliquis socijs,
 tum verò de Ignatio maximè dissipāt:
 in Hispania illum, Lutetiae Parisiorum,
 deniq; Venetijs damnatum hærescos
 fuisse: facinorosum & perditum om-
 nino hominem esse, qui diuina, & hu-
 mana omnia iura peruertat: in ex-
 ercitationes præterea spirituales, &
 in socios ipsos crimina multa con-
 iiciunt.

ijciunt. Atq; ijs fluctibus animos **d** for-
titerq; Ignatius restitit, & iudicio rem
persequutus est, ac veritatē illustrandā
patefaciēdamque curavit. Cū enim
ipsum Societatis iugulum peti anim-
aduerteret, & id agi à communi om-
nium salutis hoste, vt appropinquan-
tem iam, & prope maturum Religio-
nis nostræ partem aut præfocaret, aut
infamia aliqua pollueret, omni con-
tentione contra eius conatum sibi e-
nitendū putavit. Itaque reiectis dolis,
Michaël ille à iudice damnatus, in exi-
liumque missus est: alij verò accusa-
tores, autoritate principes, primū
multum de accusatione remittere, tū
etiam trepidare, postremò accusatio-
nem in laudem vertere; idque coram
Cardinale Neapolitano, summi Pon-
tificis rum Legato, & coram vrbis Gu-
bernatore. Qui satis illorū confessione
factum esse veritati iudicantes, cōtro-
ue siā silētio dirimi voluerunt. Quod
quidem socijs, amicisq; probantibus,
solum Ignatius minus probavit; ne
quid ex oppressa veritate dedecoris a-
liquando in Societatem erumperet.
Nempe refrigerato iudicio, rei q; gestę
memoria senescēte, cū de accusatione
constaret, de absolutione taceretur, fa-
cile

cile

eilè suspicatos homines datum ha
 gratia, atque hominum studijs, pro
 gnatio socijsque certatium, vt verita
 lateret in tenebris, & silentio tegeretur.
 Quæ causa fuit, vt nullius autoritate
 neque potentia permotus, ne sociorum
 quidem voluntate, aut amicum
 consilio, ne minimum quidem de sua
 sententia dimoueri se Ignatius pat
 retur, sed in eo hæreret, & maximè
 susteret, vt in iudicium res adducta, in
 dicum sententia omninò declararetur.
 Vir sibi ipsi inglorius, Christo autem
 fratribusque honoratissimus. Qui quid
 diu de se tantum agebatur, nullius patro
 cinio vt ad sui defensionem voluit: vt
 bi Dei gloriam, aliorumque salutem
 in fraudem adduci vidit, omnes & men
 tis & corporis neruos intendit, vt de
 pulsa caligine, lumen se veritatis ostē
 deret. Quocirca, cum iudices, à sententia
 ferenda, alienos animaduertentes
 ad ipsum Pontificem Maximum Ignatium
 Tusculum adit: rem ordine Latino
 sermone exponit: quoties in vinculis,
 quoties in custodia fuerit, & quibus
 de causis candidè, integreque aperit:
 quantum diuinis rebus impedimentum
 iniiceretur, ostendit, si ea silentio
 sopita contemptaque iacerent.

rat

rationes, quibus adductus rei exitū cupiat, breuiter enumerat. Quas cum Pōtiffex probasset, iudici mandat, vti rematuret, & pro veritate sententiā pronunciet: quod & fecit. In hoc autem iudicio illud diuinitus cecidit, quod qui in Hispania, Lutetiæ, Venetijs vitę Ignatij iudices fuerant, ij vno eodemque tempore ex ijs ipsis locis, alius alia de causa in urbem conuenerant, & producti testes, omnes præclarum illius virtutis atque innocentiae testimonium dederunt. Venerat enim ex Hispania Ioannes Figueroa, is qui Compluti Vicarius generalis Archiepiscopi Toletani, Ignatium in carcerem coniecerat, & eius integritate cognita, liberarat: qui ad amplissimum dignitatis gradum postea euectus, Regij consilij Præses in Hispania anno 1565. mortuus est. Venerat ex Gallia D. Matthæus Ori, ex Dominicana, vt diximus familia Theologus, apud quem fidei Inquisitorem Ignatius Lutetiæ accusatus est. Venerat D. Gaspar de Doctis, cuius iudicio fuerat Venetijs absolutus Ignatius, & aduersus calumniatores defensus, cū is ea in vrbe Hieronymi Veralli Legati summi Pontificis Iudex ordinarius

H esset:

esset: ij fuerūt virtutis Ignatij testes. Et
emplam autem sententiæ, qua Ignati-
us socij q; sunt absoluti, quoniam alias
ante id tempus latus compellitur, ad
verbum addendum existimauimus.

B. CONVERSIVVS, ELECTVS
Britouoriensis Vicecamerarius Alme v-
bis, eiusque districtus Generalis Guberna-
tor.

Niuerfis, & singulis, ad
quos presentes nostræ li-
tere peruenierint, salutem
in Domino.

CVM Reipub. Christianæ
multū intersit, vt eos, qui in agro do-
minico, vitæ exēplo, & doctrina plu-
rimos ædificant in salutem: & irem il-
los, qui è conuerso potius supersemi-
nare videntur zizania, publicè noto-
esse: & nonnulli rumore sparsi essent
& delationes ad nos factæ de dogma-
tib; & cōuersatione vitę spiritualib; exer-
citijs, quæ alijs conferunt, venerabilis
vixorum, Dominorum Ignatij de
Loyola, & sociorum, videlicet Petri
Fabri, Claudij Iaij, Paschalis Broct, Di-
daci Laines, Francisci Xauler, Alfon-

Sa

Salmeronis, Simonis Rhoderici, Ioan-
nis Codurij, & Nicolai de Bobadilla
Magistorū Parisiēsiū Presbyterorum
foculariū, Pāpilonēsis, Gebenensis, Se-
guntinēsis, Toletanēsis, Vicensis, Ebre-
dunēsis, & Palētinēsis, respectiuē dice-
cesis. Quæ quidē eorū dogmata, & ex-
ercitia, à quibusdā dicebātur erronea,
superstitiosa, & à Christiana doctrina
nō nihil abhorrētia. Nos, pro officij no-
stri debito, ac speciali etiā mādato Sā-
ctissimi Dñi Nostri Papæ, circa hæc di-
ligēter animaduertētes, quæ visa sunt
ad pleniorē causæ cognitionē oportu-
na, inquisiimus, si forē de quibus
prædicti culpabātur, vera esse deprehē-
deremus. Quocirca examinatis primò
quibusdam oblocutoribus contra ip-
sos; & consideratis partim publicis
testimonijs, partim sententijs de Hi-
spania, Parisijs, Venetijs, Vicetia, Bo-
nonia, Ferrara, & Senis, quæ in prædi-
ctorum venerabilium virorum D. I-
gnatij, & sociorum fauorem, aduer-
sus eorum criminatores prolatae fue-
rūt, & ad hæc examinatis iudicialiter
nonnullis testibus, & moribus, & do-
ctrina, & dignitate omni exceptione
maioribus: tandem oēm murmuratio-
nē, & oblocutionem, & rumores con-

tra eos sparsos, nulla veritate subnixos
 fuisse, comperimus. Quamobrem nostra
 rum esse partium iudicauimus, pronū-
 ciare, & declarare, sicut pronuncia-
 mus, & declaramus, prædictum Do-
 minum Ignatium, & socios, ex prædi-
 ctis delationibus & susurris, non solū
 nullam infamiae notam, siue de iure,
 siue de facto iacurisse; verum potius,
 maiorem vitae atq; doctrinae sanæ cla-
 ritate retulisse, cum certè videre-
 mus, aduersarios vana, & penitus à ve-
 ritate aliena obiecisse: & contrà, opti-
 mos viros, optimū pro illis exhibuisse
 testimoniū. Hanc igitur sententiam &
 pronūciationem nostram, vt publicū
 eis testimonium sit contra omnes ad-
 uersarios veritatis, & in serenationem
 omnium, quicunq; sinistram illam de-
 cis suspicionem, prætextu talium dela-
 torū & criminatorum conceperint, fa-
 ciendam duximus: mōnentes in super-
 & exhortantes in Domino, ac ro-
 gantes vniuersos & singulos fideles,
 vt dictos venerabiles viros, Dominū
 Ignatium & socios habeāt & teneant
 pro talibus, quos nos esse comperim⁹
 & Catholicis, omni prorsus suspicio-
 ne cessante. Ita tamen, quatenus in
 eodem vitae & doctrinae tenore, De
 20

adiuvante (quod speramus) permanse-
rint. DA IVM Romæ, in ædibus no-
stris, die decimo octavo millesimo
quingentesimo trigesimo octavi.

B. Gubernator, qui suprâ.

Rutilius Furius, Secretarius.

Porro Augustinus ille Pedemon-
tanus, qui huius omnis accusatio-
nis fons & origo fuit, posita lar-
ua, apertè publiceque Lutheranus po-
stea factus est. Accusatorum autem
is fuit exitus, ut nostris tacentibus, &
pro ipsis orantibus, illorum se & vi-
ta proderet, & doctrina: quæ usque
ad eò tetra fuit, ac detestabilis, ut al-
terius statua Romæ exusta sit, cum
se ipse fuga ab incendio eripuisset: al-
ter perpetuo carceri propter hæresim
addictus, qui tamen sub vitæ finem
resipuit, & suam vitam, erroresque
damnans, Romæ ita mortuus est, ut
extremum hominis spiritum qui-
dam ex nostris patribus
exciperet.

(:·:)

H 83

IGNA-

IGNATIUS SOCIIQUE PAR-
 tim in vrbe, partim foris. Ecclesie na-
 uant operam.

CAPVT XV.

False accusationis procellā, magna
 tranquillitas est consecuta: & quæ
 à diabolo ad obscurandam verita-
 tē fuerant comparata, ea (vt omnibus
 in rebus, quæ quidem diuino patrocini-
 o nituntur, fieri solet) ad illam ma-
 gis illustrandam valuerūt. Quamobrē
 summi viri multi à Pontifice Maximo
 nonnullos ex nostris petunt, alios a-
 liò: eos Pontifex libēter concedit. Mi-
 si igitur sunt, magister Paschasius Se-
 mas, vt virginum sacratum quoddam
 cœnobium reformaret: quod & præ-
 stitit: & vitæ integritate, mansuetudi-
 ne, & insigni Christianæ simplicitatis
 candore, multorum in Deum excita-
 uit studia. Brixiam magister Claudi-
 us Iaius, qui morum suauitate, omni-
 que genere virtutis illius ciuitatis ani-
 mos sibi obligauit, Christo que con-
 iunxit. Cum Ennio Philonardo Veru-
 lano, Cardinali Sancti Angeli, Parmā,
 Placentiam que magister Petrus Faber,
 & magister Iacobus Laines, qui in ijs
 vrbibus, permagnos ex suis laboribus
 fructus collegerunt, & non pauco-
 rum viros, tum egregiæ indolis adole-

scientes ad Societatem adiunxerunt. In Calabriam verò profectus est magister Nicolaus Bobadilla, ubi populos quosdam rudes atque agrestes, plurimum ad pietatem excoluit. Neque verò ij, qui Romæ remanserant, otiosi fuerunt: nam cum frumenti caritas in vrbē tanta esset, ut multi aut fame interirent, aut vrbibus consumpti, in plateis passim iacerent: patres, ut huic malo, quod ad eius fieri posset, mederentur, pœuniam vndique corrogare, panem conquirere, herbas in pulmentum conficere, mendicorum hominum quantā maximā poterant turbam cogere, domum perducere, pedes abluere, inedia confectis cibo reficere, vlcerosos curare, rudes docere, nullum denique officium prætermittere, quod tum ad corporis, tum ad animi curationem pertineret. acciditque aliquando, ut tota domus ita cōpleretur, ut conquisitos, & medijs ex plateis abreptos egenos homines vix caperet, cū trecenti, quadringentiue, in strato humi sceno iacerent. Quæ res, magna populū admiratione affecit, & ad simile studium, aliorum pietatem excitauit. Multi enim viri clarissimi, & in his nonnulli Cardinales, hoc exēplo permoti, stre-

nuè operam nauarūt, ne annonæ inopia pauperes opprimerentur. Itaque tria millia egenorum hominum varijs in locis alebant. Ad nostros præterea nonnulli, ijsque præclari tum adulescentes, tum viri, adiuncti sunt.

*MAGISTER FRANCISCVS,
Xavier, & Magister Simon in Indiam destinantur.*

CAPVT XVI.

L Vtetiꝯ Parisiorum Doctoreꝯ quendam Theologū, Iacobū Goucanum nomine, fuisse diximus, cum qui collegij diuæ Barbaræ moderator, iniusta indignatione cōmotus, virgarum supplicium in Ignatium primo constituit; veritate deinde, hominisque innocentia placatus, paratum supplicium in honorem ac reuerentiam vetit. Is erat vir pius, & grauis, & cum Ignatio, beneuolentia ex errore illa parta, coniunctissimus. Qui magno Dei gloriæ desiderio affectus, & Ignatij sociorumque æquè incensam voluntatem, & sensus in hominum salutem consentientes exploratos habens: scripsit ad Ignatium, magnum ostium in Orientis India apertum esse; latissimum ipsi socijsque patere campum, si
qui.

lib. 2. ca. 3.

qui fortè regiones illas petere vellent.
 Cupere se scire, quid sentiat; quo ani-
 mo ipse, quo socij sint. Ad hæc Ignati-
 us, se suosq; in Pontificis Maximi po-
 testate esse: illius se imperium illius:
 numum intueri: quovis terrarū à Chri-
 sti Vicario mittantur, non detrectatur:
 ros imperium. Hac responsione ab Ig-
 natio Goueanus accepta, Ioannem
 III. Lusitaniæ Regem suum, tota de-
 re certorem facit. Rex nō tam impe-
 rij prop. gandi, quā Christiani nomi-
 nis amplificandi, & Indorum salutis
 percupidus, Petro Mazcharenæ suo a-
 pud summum Pontificem Oratori
 mandat, de hac re uti cū Ignatio agat:
 illius ad Goueanum, Goueani ad se
 epistolas mittit: à summo Pontifice,
 si non plures, sex minimū impetret: de-
 niq; det operam, ut, quo rem confici-
 at, neq; labori neq; sumptui parcat.
 Functus est Orator officio suo diligen-
 ter: Ignatium alloquitur: Regis lite-
 ras ostendit. Porro ab Ignatio illud
 accipit, se suosque haud sui iuris esse:
 summi esse Pontificis imperare: suum,
 sociorumque parere: duos quidē impe-
 trare, non fore, ut sibi vidēbatur, labo-
 riosum; plures autē perdifficile. Cum
 autem Regis legatus instaret, & vehe-

mentius Ignatium vrgeret, vt ex decē
 socijs, sex vt minimum, ex Regis vo-
 luntate eam prouinciam acciperent,
 Ignatius, sereno placidoque vultu, ijs
 ferè verbis respondit: Si ex decem, ad
 vnā prouinciam sex auferas, quid,
 Iesubone, reliquo terrarū orbi relin-
 ques? In summa, rogatus Pontifex, iu-
 bet vt ex Patribus duo, ad arbitrium I-
 gnatij, proficiantur in Indiam: cle-
 ctique sunt ad hanc prouinciam ma-
 gister Simon Rodericus, & magister
 Nicolaus Bobadilla. Simō quarrana tū
 febris laborabat, nauique in Lusitani-
 am vectus est. Ex Calabria Nicolaus in
 urbem accersitus est, qui egestate, affi-
 duisque laboribus confectus, ex cru-
 re prætereā grauitè laborans, eo ipso
 tempore venit, quo Petrus Orator di-
 scessum in Lusitaniam parabat. Qui cū
 neque profectiois tempus differre,
 neque sine altero ex nostris comite,
 omnino abire vellet, & magister Bo-
 badilla morbo impeditus, consequi
 Legatum non posset: felici sorte ma-
 gister Franciscus Xauier in eius locum
 hac ratione suffectus est. Iacebat Ignatius
 ægrotus, & Francisko ad se voca-
 to, Non te, inquit, Francisce, clam est,
 du-

duob. ex nobis proficiscendū, summi
 Pōtificis iussū, in Indiā esse: Bobadilla
 aut huic muneri destinato, in præsenti
 per morbū ire nō licere, neq; Oratori,
 propter festinationem expectare. Tuū
 hoc, Frānciscē, munus; tua hæc prouin-
 cia est. Tum ille per alacriter, Ecce e-
 go præstō sum. Itaq; postridie cum O-
 ratore discessit; cū ad salutandōs ami-
 cos, cōplectēdos fratres, vilē tunicā re-
 sarcieudā, paucularū horarū temp^o ha-
 buisset. Atq; eo animo, eoq; vultu dis-
 cessit, vt iam tum Dei prouidētiā sapi-
 entissimè suauissimēq; omnia dispo-
 nentis, & Franciscum ad tam glorio-
 sos labores vocantis, conijcere facitē
 posses. Atq; eo tēpore Ignatius, Socio-
 tate nondū constituta, tamen si parentis
 tenebat locū; vt qui filios illos in Chri-
 sto genuerat: non tamen præpositus e-
 rat vt Dei nomine iubere posset. Ex
 quo virtus obedientiæ & charitatis ar-
 dor in Francisco magis enatuit. Illud
 addam, quod de Patre Magistro Iaco-
 bō Laine aliquoties audiui. Multo an-
 tea, dum iter per Italianā peregrina-
 tes facerent Iacobus & Franciscus,
 fiebat non raro, vt Fran. sensu ex so-
 mno expergestus, Iacobū excitaret,
 & diceret, Quā sum, Deus bone, defa-
 tiga-

tigu! Scis quid mihi, frater, in quiete acciderit? Somniabam, me Indum, Aethiopemve humeris sustulisse, & aliquādiu gestasse, sed utque adeo graue, ut suo me pondere perire opprimeret: itaque fessus valde sum. Huic affine est, quod à magistro Hyeronymo Domeneco accepi, qui magnam cum Francisco Bononiæ consuetudinem habuisti. Is affirmabat, Franciscum, iam ab eo tempore, de rebus Indicis, deque illarum gentium ad fidem conuersione, libentissimè loqui solitum esse: quasi hanc sibi prouinciam, aliquando obuenturam, animus præfagiret, eiusque rei incensam præ se tulisse cupiditatem.

SOCIETAS A PAULO III.

Pontifice Maximo confirmatur.

CAPVT XVII.

Sed quoniā suos, & sociorū labores atque cōsilia pro salute proximorū suscepta, ita demum & Deo grata & proximis utilia fore sperabat Ignatius, si ea summus Pontifex sua auctoritate atque iudicio comprobasset: Paulo III. Pont. Max. per Gasparum Contarenum Cardinalem, propositum suum & sociorum significauit: Se
 suos

suosque, ipsius Pontificis, successorūque obediētię se penitus totosq; deuouisse: labores omnes suos proximorum saluti, curasq; consecrassē. Optare se, ac summis votis expetere, ut quibus ipsi à Deo agrum Domini colendi desiderijs acceli essent, ea vnà cum ipsorum vita ne extinguerentur, sed in aliorum exemplum adolescerent, si quos fortè Deus sui imitatores excitare dignaretur. Quorum quidam Religio, Clericorum Regularium esset; institutum verò, ut summo Pontifici adnutum præsto forent, & omninò ad eam normam vitam suam dirigerent, quæ multò ante meditata, & a se esset constituta. Quod quidem Pontifex tertio Septembris Tybure libèter audiuit, atq; laudauit anno millesimo, quingentesimo trigesimo nono. Postea verò Ignatio, cuiusmodi instituti confirmationem scriptam postulante, negotium à Pontifice Maximo tribus Cardinalibus datum est. Qui, ne res conficeretur, magnoperè pugnant: præcipuè verò Bartholomæus Guidiccionus, Card: vir pius quidem, atq; eruditus; sed quæ tantam Religionum multitudinem, quanta nunc quidē in Dei Ecclesia cernitur, mi.º probareti:

Conc. Lat. baret: Cōciliorū Lateranensis ac Lug-
ca. 13. quod danensis decretis fortasse permōus,
est in c. fin quibus nimirū nouarū religionū mul-
de reli. do. tiplicatio prohibetur: aut certe pro-
et Lugd. pter quorundā lapsam fluxamq; disci-
et habe- plinā, quam in pristinū statū reuocan-
tur in ca. 1. dam censebat potius, quam nouas Re-
de reli. do ligiones instituēdas: atq; de ea re librū
om. in 6. dicitur scripsisse. Quapropter cū id sen-
 tiret, acriter nostris restitit, & Societas
 confirmationi vnus omnium acer-
 rimè repugnauit, aliq; nonnulli co-
 natus cum illo suos coniunxerunt: ut
 quo res exagitata esset vehemētius, &
 magis lentè probata, eo testator, atq;
 illustrior Dei volūtas existeret, per Vi-
 carium suum, hoc institutum confir-
 mantis. Namque victa omnis inuidia
 est, & intercessio omnis sublata, I-
 gnatiij continuis ad Deum lachrymis
 precibusque: qui etiam aliquot Mis-
 sarum millia per se & suos Deo of-
 ferre constituit, ad felicem tantæ rei
 exitum impetrandum. Ex quo cum re-
 liquorum Cardinalium, tum verò Gui-
 dicionij cor ita immutatum est, ut
 adiutor ex aduersario repente existeret;
 & ille nouarum Religionum tam
 acer paulò ante insectator, Societatis
 sine percepto, summopere eius insti-

tatum laudaret. Sic enim animo commotus est, ut aliquando etiam diceretur. Nouas religiones non probō: hanc tamen non probare non audeo. Sic enim interius afficior, eos motus animi diuinitus sentio, ut quo me humana ratio non ducit, eò voluntas inclinetur & affectu quodam modo inuisus complectar, quæ argumentis antea repudiabam. Ergo ille ipse Societatis institutum Pontifici commendauit. Pontifex cum formula quadam comprehensum perlegisset, vehementer probauit, & pontificio afflatu Spiritum Dei hic esse dixit, seque non tenuerit fructus sperare, neque exiguas, ex tam exiguo tenuique principio, utilitates in Dei Ecclesiam peruenturas. Confirmata est igitur Societas anno 1540. v. Kalend. Octobris: definite tamen & caute: ijs enim tunc finibus Professorum nostrorum numerus circumscriptus est, ut sexaginta non excederet. Quod diuinitus etiam factum esse credimus, ut media primis, extrema medijs congruerent. Nam hæc Societas nondum nata, in auctore suo Ignatio, primùm probata est in Hispania, deinde iam edita in lucem, in Italia Galliaque grauitèr oppugnata, ante hanc
sum.

summi Pontificis confirmationem. Qui ut pedetentim progredieretur, & ipsa sua confirmatione Societatem etiam magis probaret, certum numerum adiecit. Ex quo hæc eius confirmatio, ad annum 1543: probatio quædam fuit, quo quidem anno, ubi Domino cooperante, & sermonem nostrorum virtute sua confirmante, successus is fuit, qui sperabatur ab eodem Pontifice numeri illa definitio sublata est. Deinde verò ab anno 1543. ad annum 1550. vegetior facta est, robustior, & à Iulio 3. alijsque Pontificibus confirmata, & multis magnisque privilegijs aucta, & vehementius stabilita, ut suo loco dicam.

*DE IN SOCIETATE INSTI-
tuenda consilium exquiritur.*

CAPUT XVIII.

ET quoniam huc peruentum est, & de institutione Societatis atque confirmatione egimus, non erit (ut arbitror) abs re, si quod Dei fuerit, in hac ipsa Societatis confirmatione consilium pro modulo nostro inuestigemus. Ille enim Ignatium Ecclesie suae labanti, singulari quadam prouisi-

providentia, auxilio misit: ut & se, & filios suos murum pro domo Dei insultantium hostium furori obijceret. Atque ut hoc Dei Opt. Max. propositum magis eluceat, necessarium est, quo in statu Ecclesia sancta fuerit, quo tempore Ignatius vixit, diligenter consideremus. Ex hoc enim melius intelligemus, quanta fuerit huius auxilij necessitas: ex necessitate etiam Dei consilium magis apparebit. Qui quidem quasi Pater quidam familias vigilantissimus, *Mat. 20.* nunquam non operarios conducit in vineam suam; sed tunc maximè, cum illa magis inculta videtur, atque deserta. Et tanquam Rex Regum, & Dominus dominantium omnium potentissimus atque sapientissimus, regnum Ecclesie suae amplissimum munire non cessat: & sacras religiones in eo, veluti munitissima quaedam propugnacula collocare, atque fortissimorum militum praesidijs cingere: & armis, comiteatu, rebusque ad defensionem necessarijs instruere: ne vitiorum, haeresum atque errorum monstra hostiliter irrumpant: bellumque virtuti atque veritati impunè indicant: & de sanctissima religione nostra triumphare videantur. Nihil temerè facit Deus, nihil

hil.

Math. 10.
Sap. 8.

hil fortitudo. Nā si folium arboris ab-
que illius nutu non cadit; si oēs capil-
los capitis nostri habet numeratos; &
sua ipsius providentia attingit à fine
vsque ad finem fortiter, & disponito-
mnia suauiter; quanto magis in Reli-
gionum & sacrorum Ordinū institutio-
nibus (quæ longè nobiliora nimirū
atque excellentiora ipsius opera sunt)
hanc suā admirabilē providentiā De-
us prodere, atq; illustrius debet profes-
re: Et vt certi^o aliquid colligere, & mi-
nus dubijs coniecturis Dei consilium
assequi possimus; ponam^o ante oculos
finem, cuius gratia Societas est institu-
ta; qui quidem is est, quem praesens Ca-
tholicae Ecclesiae tempus requirebat.
Est igitur Societas Iesu, vt in confir-
mationis Apostolicae literis contine-
tur, ad defensionem ac propagatio-
nem fidei potissimum instituta. Fides
ab haereticis defeditur, apud Ethnicos
propagatur. Videamus ergo, quid op^o
nostris temporibus fuit, vel fidem Ca-
tholicam ab haereticorum oppugna-
tione defendere, vel eam inter Gen-
tes amplificare: ex ijs enim duobus
capitibus, diuinae providentiae consili-
um fortasse licebit cōiicere. Nam hoc
ipso tempore, quo Ignatius lucem hāc
hausit,

Haufit, innumerabiles, easq; atrociffi-
 mas calamitates Dei Ecclesia ab infi-
 delibus, atque ab hæreticis perpeffa
 est, vehementerq; debilitata, atq; di-
 minuta. Et tamen (quæ Dei in spon-
 fam suam benignitas est) ad reparan-
 das has tantas ruinas, & damna resar-
 cienda, quæ patitur in Europa, nouū
 Dominus mundum, atq; hætenus in-
 cognitū mirabiliter patefecit, in quo
 se latius funderet lumen fidei, & in nu-
 meras atq; latiffimas prouincias per-
 agraret. Mitto nunc quas strages edi-
 derit, quas Christianorum prouinci-
 as Ottomanicū Imperiū ab anno fer-
 mē 1300. quo coepit, vsque ad annum
 Domini 1491. quo Ignatius in lucem
 editus est, occupauerit, quas nationes
 subegerit, quæ regna subiugauerit; in
 quibus scilicet, vel extincta, vel certè
 maiorem in modum afflicta & labefa-
 ctata est Christi religio, & spurca te-
 traq; Mahomeris secta inducta Ex quo
 primū certè Ignatius lucis huius vsu-
 ram accepit, religionis nostræ lumen
 magna ex parte obscuratum est in in-
 feriori Pannonia, occiso eius Rege
 Ludouico: in Dalmatia item, & Illy-
 rico. Amiffimus Rhodum, fidei propu-
 gnaculum, atq; hostium terrorē, Chiō.

In

*Ioannis
 Richerini
 de rebus
 Turcicis.*

Infulam, Cypri regnum, Coronem, Methonem, Neapolim, Maluassiam, Neupactum, Giletam, Tripolim, Bugiam, aliaque plurima loca munitissima, à Christianis olim expugnata, ut in illis Christi fides effloresceret. Quid dicam de heresi, atque errorum potentis, quæ nostro infelici sæculo extiterunt? Quot provincias euerterunt? quot regna affligerunt? quot Catholicorum Respublicas deuastauerunt? quales calamitates non importauerunt? quibus malis vniuersam Ecclesiam non affecerunt? vexauerunt? perdididerunt? Anno humanæ salutis 1483 natus est in Saxonia, superioris Germaniæ provincia, humani generis perniciis, ac certissima pestis Martinus Lutherus. Anno verò 1517. in condonationes peccatorum, ac remissiones à Romano Pontifice concessas, impiè debacchari coepit. Furijs autem illum agitantijs, anno 1521. palàm Catholicæ Ecclesiæ, per summum scelus bellum indixit. Quo ipso anno Deus in Pompeiopolitana arce Ignatium vulnerauit, ut sanaret, & ex vanitatis vili mancipio Ducem fortem efficeret: & Luthero tanquam acrem Ecclesiæ suæ propugnatorē opponeret. Hoc diuinæ bonitatis

Cochleus,
Surius,
Fontanus,
& alij.

pro

proprium est. Hæc est certissima ratio
 diuini consilij. Nunquam Ecclesiam su-
 am deserit Deus; sed vbi maximè op-
 pugnatur, fortissimos excitat defenso-
 res. Sic Simoni Mago Simonem Petrũ
 Apostolorum Principem, Ario Acha-
 nasium, Nestorio Cyrillum, Iouinia-
 no, Vigilatio, Eluidio Hieronymum,
 Mani & Pelagio Augustinum, alij. Hæ-
 resiarhis, atque fidei hostibus, alios
 clarissimos defensores opponit. Ex
 quo prudenter est ab Ecclesiasticæ hi-
 storix scriptorib. animaduersum, quo
 die Pelagius in Anglia natus est, vt te-
 nebras errorum mundo offunderet:
 eodem ipso die, Ecclesiæ lumẽ Augu-
 stinum in Africa emicuisse, vt impij
 ac nefarij hominis caliginem depelle-
 ret, & vniuersam Ecclesiam luce sua
 collustraret. Quo tempore Abigeses,
 alijque peruersæ doctrinæ magistri,
 importunius Ecclesiæ pacem turba-
 bant, & succrescentes spina vitiorum
 semen à cælesti satore sparsum mali-
 gnè suffocabant, duo illa mundi lumi-
 na atque ornamenta, Dominicus &
 Franciscus quasi de cælo lapsi sunt, vt
 per se, & per filios suos hæreticorum
 frangerent impetum, errorum radices
 euellerent, vitia tollerent, mores com-
 pone-

IV. ffila.

*Ferdinandus à Ca-
 stillo lib. 1.
 Cronic.*

ponerent, deniq; vniuersum terrarum orbem admirabili vita atque doctrina illuminarent, atq; ad Dei amorem accenderent. Quemadmodum à sanctissimis illis Patribus factum fuisse legimus, & ab optimis eorum filijs, quotidie fieri videmus. Religiones eæ quæ militares vocantur, ijs temporibus constitutæ sunt, quibus sancta Ecclesia armis infidelium mirum in modum diuexata, atque oppressa, virtute etiam Christianorum militum erat defendenda & vindicanda in libertatem. Quod item de reliquis est sacris Religionibus intelligendum, & de ea potissimum, qua de agimus Iesu Societate. Nam cum Martinus Lutherus Monachus, vnâ cum suæ religionis habitu pudorem etiam ac Dei timorem exuisset, & sacrilegas atq; incestas nuptias cum virgine Deo sacrata impudentissimè celebrasset, signum in Ecclesiâ Catholicam sustulit, bellum Christi Vicario indixit, milites cõscripsit, denique omnes gentes diris clamoribus & horrendis blasphemijs ad arma cõcitauit. Sequuti Lutherum è vestigio sunt homines prophani, perditissimi, seipsos amantes, superbi, elati, & rerum no-
uarnam cupidi. In ijs, magno numero

Poetæ

*Cochleus,
Surius, Fō
banus.*

Poetae leues, Oratores garruli, Grammatici fuerunt arrogantes, qui versib. cantilenis, rythmis, comœdijs, declamationibus, & magistrum suum Lutherum miris laudibus extulerunt; & in traditiones, ceremonias, dignitates Ecclesiasticas atrocissimè inuecti sunt. Magnus deinde g. ex sese Luthero adiunxit Sacerdotum Monachorumq; qui quòd infirmis oculis clarissimam Religionum, in quibus vivebant, lucem ferre non possent, vt licentius libidini fœnalaxarent, & in turpissimarum voluptatum eceno volutarentur, ipsarum religionum claustra reliquerunt. Et ne dubitari posset, quid eos ad tantam insaniam impelleret, quali cibus igne succensus afluant; & tanquam equi admissarij ad voluptatem incitati, ad Lutheri orationem adhiuerunt; vxores duxerunt; mulierculas deceptas, & virgines etiam Deo dicatas per summum scelus constuprarunt: & quidem tam impudenter, tam scelestè, vt in nuptijs cuiusdam illorum, Missam etiam com-
In nuptijs Carolstadij Fontanus lib. 8.

posuerint (si sacratissimæ rei nomen, in tam immanem quadrare potest insaniam) execrationibus & blasphemijs referuissimam, in qua incestos & fœ-

foedifragos, atque impuros sacerdo-
 tes collaudant, sanctos vocant, à Deo
 illuminatos prædicant, quod excusso
 continentiae iugo, vxorum adhære-
 rent amplexibus; & cæteres vt idem
 faciant, adhortantur. Nempe hæreti-
 ci, cum vita factique sunt detestabi-
 les, tum verò ipsa peccandi licentia in-
 credibili, atque impudicitia longè et-
 iam detestabiliores. Isti itaque nefarii
 atque perditissimi Apostatae, cœperunt
 libertatem prædicare, vt homines pec-
 cati seruos efficerent: annuntiare vo-
 ce Christum crucifixum, re autem ve-
 ra Antichristum: denique persuadere
 fidelibus, vt pœnitentiam, crucem, ve-
 ram Christi imitationem abijcerent,
 & per omne flagitij ac turpitudinis
 genus agerentur præcipites. Erat hoc
 ipso tempore ijs vitijs contaminatus,
 ijs morbis confectus mundus, ac tam
 incurabilibus faucibus vulneribus, vt
 multi hanc doctrinam facile admit-
 terent, & venenum haurirēt suauiter,
 & tanquam medicamentum salutare
 alijs etiam propinarent. Fuerunt in ijs
 è face Reipub. sutores, cerdones, tinc-
 tores, lanij, homines facinorosi, &
 vulgo infames, & publicè damnati, &
 ignominia notis iniusti, qui noui hu-
 iu

ius Euangelij, noui magistri atq; con-
cionatores extiterūt. Quos enim alios
huiusmodi doctrina haberet docto-
res? Imò verò eò progressa est quarun-
dam muliercularum garrularum atq;
impudentium audacia, vt absterfa illa,
quæ illis innata & propria est femina-
rum verecundia, & neglecto *1.Tim.2.*
Apostoli Pauli præcepto, mulierem domi sue
in silentio discere iubentis, & in Ec-*Fontanus*
clesia loqui prohibentis, in suggestum *lib.5.*
ascenderent, verbum Dei explicarent,
in concione de sacra Scriptura disse-
rerent, doctissimos Theologos ad cer-
tamen prouocarent, assertiones ani-
les, & theses, seu potius deliramenta
quædam publicè defendenda propo-
nerent: vt verum sit illud D. Hierony-*In epistola*
mi: *ad Pauli-*
Quod medicorum est promittunt
medici, tractant fabulia fabri: sola
scripturarum ars est, quam sibi passim
omnes vendicant, scribimus indocti
doctique poëmata passim. Hanc gar-
rulus anus, hanc delirus senex, hanc so-
phista verbosius, hanc vniuersi præsu-
munt, lacerant, docent, antequam di-
scant. Alij adducti supercilio, grandia
verba trutinantes, inter mulierculas
de sacris literis philosophantur: alij
discunt, proh pudor, à feminis, quod
I viros

viros doceant; & ne parum hoc sit, qua-
 dam facilitate verborum, imò auda-
 cia edisserunt alijs, quod ipsi non intel-
 ligunt. Hæc ille. Cæpit contagione
 serpere hoc venenum, & diffundere
 se quotidie latius Babylonicum hoc
 incendium, ac vires acquirere ma-
 gnorum quorundam principum stu-
 dijs: qui quidem, vel propter ambitio-
 nem atque improbam cupiditatem,
 & ex bonis Ecclesiasticis magnū quem
 sperabant quæstum, vel ad alendas ar-
 que sustentandas quas cū alijs gerebāt
 inimicitias: vel alijs turbidioribus a-
 nimi motibus obæcati, perditorum
 concionatorum insanias sua potētia,
 atque benevolentia auxerūt. ijsq; co-
 lore ac prætextu quodam religionis,
 ad suas ipsorum libidines facilius con-
 sequendas, per summum scelus abusi
 sunt. Et quoniam Deus mala no-
 stra grauitè punire decreuerat: alijs
 malis maioribus & magis perniciosiss
 nos inuolui permisit, & omniū penē
 maximo, quod hæresis. Itaq; & cruen-
 ta extiterunt hoc ipso tempore inter
 Christianos Principes bella, quæ here-
 sum atq; errorum sunt faces, & alium
 dormientib. pastorib. & mutis canib.
 rapaces lupi tantam stragem (quæran
 pro

Proh dolor videmus) in Christi ouile
 ediderunt, consequutæque sunt innu-
 merabiles atque grauissimæ calamita-
 tes ex nouo hoc Euangelio, quæ vni-
 uersam Christianam repub. acerbis-
 simè afflaxerunt, atq; deformarunt. ex
 quibus nonnullas referam: omnes e-
 nim percensere, esset infinitum. Prin-
 cipio, omnes penè errores, atq; pesti-
 lentes hæreses, quæ ab ipso nascentis
 Ecclesiæ exordio, hætenus extiterūt,
 iamdu sepultas ab inferis reuocarunt:
 vix enim ex omnium præteritorum
 sæculorum memoria, vlla fuit vel opi-
 nio tam absurda, vel blasphemiam tam
 impia, vel doctrina tam perniciosa, vel
 dogma tam insanum, quod infelicissi-
 mo nostro tempore non reuixerit, &
 à Luthero eiusque discipulis ab orco
 excitatū non sit. In sanctissimam Tri-
 nitatem, in Christi Domini nostri di-
 uinitatē, in Spiritus sancti personam,
 in beatissimam Matrē, atq; immacu-
 latam virginem Mariā, in purissimas
 angelorum mentes, in sanctos, in ani-
 mas quæ purgatorij igne expiantur,
 impuro ore perbacchati sunt; in ipso
 denique inferno, quod mentirentur
 ac blasphemarent, inuenerūt. Nullum
 est in Dei Ecclesia sacramentū, quod

*De ijs lege**Nicolaū**Sanderum**lib. 7. de**visibili**monar-**chia, &**Sarium**in historia**anni 1561.**& Linda-*

*nā in ex-
hortatio-
ne ad Hol-
landos
c. 12.*

non peruertant : nulla sacra ceremo-
nia, quam non irrideāt: nulla Aposto-
lica traditio, quam non conuellant:
nulla diuinæ scripturæ pars, quam vel
non excludāt, vel ineptis ac pernicio-
sis trāflationibus, annotationibus, in-
terpretationibus, nō deprauent & cor-
rumpant. Quid dicam de sacrosanctis
Concilijs, Spiritu sancto autore atque
inspiratore celebratis? Quid de san-
ctissimorum Pontificum, decretis, pu-
blicè à Luthero igne cōsumptis? Quid
de doctissimorum atq; beatissimorum
Patrum monumentis, qui cælestis vitæ
exemplo, atq; admirabili doctrinæ
niuersam Dei Ecclesiam illuminarūt,
& ad Christi Seruatoris nostri imita-
tionem inflammarunt? quæ tanquam
antidota & medicamenta salutaria, &
corū venenatis erroribus omnino cō-
traria, impostores isti mutilant, lace-
rant, deprauant. Mitto quæ dicunt &
faciunt, contra summam Romanam
Pontificis, Christi in terris Vicarij
ac Petri successoris potestatem. Nam
veluti latrones ac teterrimi partici-
pæ, leges ac magistratus odio prose-
quantur: sic omnes semper hæretici
Romanum Pontificem iudicem pro-
uent, ac perhorrescunt. In summa,

nihil est tam sanctum, quod non prophaneat: nihil tam firmum, quod non labefactare conentur: nihil tam certum, tam fixum, tam omnium sæculorum, nationum, Patrum consensione in Ecclesia Catholica receptum atq; stabilium, quod in dubium non vocent, quod non infirment, quod non conuellant. Et quoniam veritas vna semper est, falsitates multæ sunt, & sibi aduersantes atq; contrariæ: tot ex Luthero quasi ex Lernæa Hydria capita extiterunt, tot sectæ atque hæreses prodierunt, vt eas enumerare omnes, sit perdifficile. Nam vel ex vna Anabaptistarum secta, *Federicus* 12. aliæ sectæ emerferunt, tam inter se *Staphylus* & *Sanderus* l. 7. pugnantes, vt quibus in viribus illæ aliaq; similes pestes grassantur, vix domum inuenias, vbi quod maritus credit, credat vxor, & quod paterfamilias amplectitur, filius ac famulus sequantur, & quidem tanta inconstantia, vt in ea solum sint constantissimi, Euripo omniq; vento mutabiliores. Gerunt præterea inter se grauissimas inimicitias, & plus quam Vatiniano odio se inuicem prosequuntur: in eo tantum conueniunt, vt Catholicis omnibus bellum inferant; vt Christi Ecclesiã iunctis viribus pertinaciter oppugnet, & tãquã

Judic. 15. Samsonis vulpes, segetes Catholicorum incendant. Neq; verò satis ijs fuit, perniciosos errores excitauisse, & plura quam Cimmeras offudisse tenebras mortalibus, eorumq; animas pestilenti doctrina perdidisse, sed in corpora etiã, grassati immaniter sunt, & infinitis penè Catholicis vitã hanc mortalẽ violenter eripuerunt, quòd eternã auferre nõ potuissent, a Sanctissimi Episcopi, Monachi religiosissimi, Sacerdotes sacrosancti, Virgines honestissimæ, atq; etiã Deo dicatæ, pueri innocentes, senes ætate & canitie venerandi ab ijs maectati sunt: & quidem tam atrociter, tam truculenter ac dirè, vt noua atque exquisita tormenta excogitarent, & omnium tyrannorum, de quib. fortissimi atq; beatissimi Martyres olim triumpharunt, sæuitiã etiam atq; immanitatem vinceret. Legat qui volet nostrorum temporum historias, quas innumerabilib. reperiet refertas inauditæ crudelitatis exẽplis. Quot virgines castissimæ, quib. ab hæreticis vis est illata, quòd fidẽ Catholicã nollent eiurare, mãmillis deinde intra arcarũ vel torcularum seras compressis, miserrimè lentaque morte perierunt! quot sacrarum familiarum viri & Sacerdotes hæreticis

a Hæc omnia ex Strij hist. vii. maxime anno 1562. & 1568. ex Fontano, ex Claudio de Sæ. l. de direptionibus templorum: ex Sander. l. 7. de vitijs Monarchia: ex Natali Comite. l. 28. hist. vii. ex Antonio Possentino, Epistola ad Regem Poloniae.

reticorum truculentā barbariē exper-
ti sunt! alij viui in terrā defossi, alij de
turribus precipites deiecti, alij excoria-
ti, alij elixi, aut viui affi, alij cranio cla-
uis transfixi, alij in os iniecto puluere
tormentario, atque incenso combusti,
atq; in minutissima frustra discerpti?
Quoties ex Catholicorum adhuc spi-
rantiū ventrib. discissis, atq; inter ge-
mentium piorum viscera iniecto hor-
deo, equis ipsis insolens pabulum hor-
rescentibus, cibus est propositus? Qua-
ries mulierum pręgnantium & viuen-
tium vteri secti? eorumque ob oculos
palpitantes fœtus extracti, saxis illisq;
aut in ignem iniecti, aut veribus alli-
gati, lento igne tosti sunt? Quis credat
vsque adeo hæreticos furijs agitari, o-
mnisque sensus, atque humanitatis
expertes, vt Sacerdotibus, Dei que in-
uiolatis ministris, nares atque aures
præciderint, eis que suorum equorum
fræna ornarint? & quasi in publica
gestarint lætitia, magna pompa, feri-
tate, triumpho? Quis religiosissimis at-
que sanctissimis senibus pudenda mē-
bra amputasse, coxisse, in os ingessisse,
manducare eos incredibili impuritate
atque violentia corgisse? Hæc tamen
& alia ijs peiora, à Calvinistis in Gal-
lia.

lia nostra ætate perpetrata sunt. Quod si hæc perditorum hominum feritas atq; insania in homines tantum sæu-
 rer, nostro tantū sanguine suam insa-
 tiabilem rabiem exsaturaret: graniter
 quidem, sed minus tamen esset dolen-
 dū. Sed proh nefas, Deo, Diuis, sacris
 omnibus bellum infert, cælū terrę mi-
 scet, & gigantum more pugnat cū Deo.
 Tempia in Diuorum honorem Deo
 dicata prophana fecerunt: calices, va-
 sa, vestes sacras, baptismi aquam, sacre
 vntionis oleum, sanctorum virorū
 ossa polluerunt, violarunt, dissiparūt.
 Quis possit narratione complecti, aut
 enumerando percensere templa incē-
 sa, & solo equata? monasteria vixorum
 & feminarum direpta atque euersa.
 sacrarum rerum omnium instrumē-
 ta proculcata, atq; per summam igno-
 miniam irrita? beatissimorum virorū
 atque in cælo cum Deo iam regnantū
 reliquias disiectas & cōculcatas? Quo-
 furore ac rabie, SS. Episcoporum cor-
 pora Irenæi, Hilarij, Martini, Aniani,
 Th. Cantuariensis, Bonauenturæ, &
 aliorum exusserunt; in cineres rede-
 gerunt? in flumen præcipitarunt? Di-
 uorum imagines demoliti sunt; cru-
 ces etiam, & Christi in cruce penden-
 tis

is simulachrum flammis tradiderūt?
Sed quod omnem impietatem infinitis partibus superat, & vel dæmon ipse cogitare perhorresceret, illud est, quod angustissimam atque diuinam hostiam, in qua verissimum Domini nostri Iesu Christi corpus continetur (ô immensa bonitas, ô clementia, & patientia Dei infinita) sæpenumero indignissimè tractarunt? Quis est tam stupidus, qui hic non excitetur? tam à ratione atque humanitate alienus, qui hæc non sentiat? Quis qui vel scintillam habet fidei, cuius ad hæc mens, non stupeat? lingua hæreat? sensus non deficiat? Neque verò existimare debemus idcirco Deum hæc pati, & ad grauissimas iniurias suas dissimulare & coniuere, quòd in scelestissimos atq; flagitiosissimos homines animaduertere non possit. Non est hic, non est defectus potentia, sed bonitatis excessus: non habet Deus manus ad vindictam inualidas, sed ad ignoscendum faciles: probat fidem nostram, dat infinitæ clementia suæ certa argumēta, expectat vt corrigat, præstolatur peccatores, vt sanet, vt vel pœnitentia emendentur, vel pertinacia & obstinati animi pernicacia tardius quidem,

sed grauius puniantur. Solet enim Deus tarditatem, supplicij grauitate compensare. Hic enim quem tam impiè ac nefariè ab hæreticis nostri temporis accipi atq; tractari videmus, ille idem est Dominus, qui Ozā percussit & occidit, quòd incautè ac minus reuerenter Arcam testamenti tetigisset, quæ tamen figura tantū erat diuini huius Sacramenti. Ille est, qui quin quaginta Bethsamarū millia interfecit, quòd eandem Arcam curiosius aspexissent. Ille est, qui omnibus sæculis atque ætatibus, & nostris etiam temporibus, clarissimis miraculis, in omnibus penè orbis terrarum prouincijs atq; regionibus verissimam corporis sui præsentiam, & diuinitatis tremendam maiestatem sæpenumero testatus est. Ille est, qui Iudæos, qui minus pios Christianos iustissimis grauissimisque pœnis non semel affecit, quæ se indignè atq; irreuerenter in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento tractassent. Et quæ in illos præstitit, præstare utiq; posset in hæreticos, qui Iudæos perfidia, & tepidos Christianos impietate vincunt. Sed tamē dissimulat Deus & patienter agit, propter eas quas diximus causas, & propter alias nobis occultas, immo etiam

2. Reg. 6.

1. Reg. 6.

verò illius sapiētiae notissimas. Et quā-
 quam ijs quę retulimus reliqua mino-
 ra sūnt, quid dicam tamen de furtis, la-
 trocinijs, prædationibus, rapinis, in-
 cēdijs, cladibus, quibus per summā in-
 iuriam atque tyrannidē Sathanæ mi-
 nistri, infinitā hominum multitudinē
 diuexarūt? Quid loquar de cōiuratio-
 nibus, rebellionibus, tumultibus, dif-
 fensionibus, perturbationib. ciuium
 discordijs, quę simul atq; hæresum pe-
 stis exorta est, pacatissimas Prouinci-
 as, & florentissima Regna peruagatæ
 sūnt? In Germania, Luthero authore
 atq; impulsore, rustici cōtra dominos
 suos arma ceperūt; tantaq; est conten-
 tione pugnātū, vt rusticorū centū mil-
 lia occisione sint occisa; tātæ strages
 factæ, vt in sola prouincia Franconia
 supra 200. castella, & religiosorū ho-
 minū monasteria funditus sint euer-
 sa. Helueticorum Cantones (quos vō-
 cant) Catholici, pro auita religione,
 parua manu cū Cantonibus hæreticis,
 collatis signis dimicauerunt, eosq; & nu-
 mero & militum virtute fretos, tribus
 prælijs fuderunt, ac profligarunt, &
 Zuinglium eorū magistrum atq; erro-
 ris Ducem concremarunt. Magna
 pars statuum Imperij a Carolo v. Im-
 pera-

*Surius in
 historia
 an. 1525.*

*Surius
 an. 1531.*

peratore defecit, delectū habuit, milites conseripit, exercitum innumerabilem conflavit, vt illum opprimeret, & de vniuersa Germania deturbaret: sed vera religio, cuius causa agebatur, Deo Duce atque autore, gloriosam de potentissimis hostibus victoriam reportauit. Quid residui est in omni calamitate, quod florens quondam Franciæ regnum perpeffum non sit? quam diuturna & cruenta bella sæpè gestauit quantum sanguinis est effusum? quoties inter Catholicos & hæreticos, & quanta contentione est decertatum, victoria semper ad veram religionem inclināte? Quoties homines perditissimi ac nefarij in Reges Franciæ Franciscum I. I. Carolum IX. Henricum III. conspirarunt? vt patriæ parentes trucidarent, nobilissimum atq; potentissimum regnum vastarēt, Catholicam Religionē delerent? Quod nisi Deus piorum atq; integerrimorū hominum (qui in Gallia adhuc sunt innumerabiles) vota, preces, lachrymas respiciens, impiorum hostiū consilia retexisset, conatus repressisset, impetus retardasset; actum esset de regno illo Christianissimo: in quo tāta fuit & tam aperta atque nefaria Hugonotorum

torum rebellatio, vt sint qui ad sempiternam eorum ignominiam literis prodiderint, eos Ludouicum Bourbonium Condæum Regem coronasse, mone-
Natalis Comes lib. 18. historie.
 tamq; auream illum impressisse, in qua hæc erat in scripto: Ludouicus 13. Dei gratia Francorum Rex, primus Christianus. Quæ inscriptio arrogantissima est, & in omnes Christianissimos Fræciæ Reges iniuriosa Neque ijs contenti, vt nihil ad summam improbitatem deesset, oratores etiam suos Bizantiû miserunt ad Turcarum Imperatorem, vt teterrimum illum Christiani nominis hostem ad mouenda arma in Galliam, Hispaniam, Germaniam sollicitarent, & auxilia sua pollicerentur, & spem rei bene gerendæ ostenderent, in testinis discordijs, atque tumultibus, illis in regnis, ipsorum opera excitatis: vt hac ratione potentissimorum regnorum statum perturbarent, & Catholicam religionem, si possent, extinguerent Sed ea est cordatorum hominum de istiusmodi monstris existimatio, vt vel ipse Turca eorum legationem audire contempserit, quòd diceret Hugonottos tam esse abiectos atque despiciatos, vt indignum sit, supremum orbis terræ Imperatorem, cum eis vlla

Vel amicitia iungi, vel foedere, qui in Deum impij, in Regem suum rebelles; perfidiosi in reliquos sint, deniq; communis pacis, atque tranquillitatis perturbatores. In Catholicam etiam atq; probatissimam feminam Mariam Angliæ Reginam conspirarunt: & in Ducem præterea Allobrogum Philbertum, quòd ex Valle Engrovia hæreticos extirpasset, ne illorum malum perditiones suas latius serperet: & in alios permultos Principes moliti sunt insidias, ut illos de medio tollerent. In quorum numero est Scotiæ Rex, quem occidere hæretici conati sunt: Reginam verò eius matrem ceperunt, & coniecerunt in custodiam, quòd Catholica esset, eamque Angliæ Regiæ Elisabethæ, ipsius odio flagranti, in potestatem tradiderunt. Quæ Elisabetha cum scemina sit, Anglicanæ Ecclesiæ vniuersæ supremum ac spirituale caput, se dici & haberi vult: & ferendis discordijs, auxilijs ferendis, sumptibus subministrandis, callidè & astutè bellum aduersos alios Reges alit, auget, inflammat: in Catholicos verò sui regni tam implacabili immanitate, atq; feritate sæuit, ut omnis barbaria ab ea superata videatur. Quis ignorat, quo

Natalis

Gomes

lib. 7.

Idè li. 14.

Idè lib. 19.

Surin.

inlu.

in luctu iaceat, quanto in mœrore sit, quibus & quam diuturnis calamitatibus sit oppressa, florens quondã & felicissima Germaniæ inferioris Prouincia: quæ tam graues & acerbæ sunt, vt ad regna etiam alia longè posita peruadant, quæ exanguia, exinanita, exhausta sunt, populorum victu, vectigalium neruis, æranj sanguine, rebus omnibus in bellum pro tuenda religione consumptis? Quantum est humani sanguinis, ex quo primum Lutherus classicum cecinit, religionis ergo per omnes Christianorum Prouincias effusum? Quorū depopulationes agrorum, direptiones urbium, oppidorum euersiones, templorum incendia, cœnobiorum spoliationes, populorum strages, clades Prouinciarum, Regnorum excidia sunt consecrata? In ipso vndecim annorū spacio, apud grauem scriptorē legi, in Gallia & Flandria, quingēta, & eò amplius hominum millia in bello cæsa. Apud alterum verò vno tantū modo anno, qui fuit salutis nostræ 1567. in sola Gallia supra 600. monasteria incæsa atq; euer-
Antiquis Possessibus in epistola ad Polonia regem.
Natalis Comes lib. 18.
 sa, & quinque Sacerdotum, ministrorumque Dei millia, à sanguinarijs istis noui Euangelij concionatoribus, persum-

summam crudelitatem fuisse mactata,
 Silentio prætereo permultas alias Pro-
 uincias graui hæreticorum motu cõ-
 quassatas atque afflictas. Non dicam
 quas regiones infecerint, quibus in re-
 gnis Catholicam religionem vel dele-
 uerint, vel labefactauerint hæc furiæ at-
 que pestes. Neque commemorabo su-
 periores, atque inferiorem Pãnoniã
 Bohemiam, Poloniam, Lituaniã, Da-
 ciam, Sueciam, Noruegiam, Hiberni-
 am, aliasque innumerabiles ad Septẽ-
 tionem Prouincias miserabiliter pro-
 fligatas, atque conuulsas, ne modum
 excedat oratio. Vnum tantum rei ge-
 stæ exemplum referam, quo melius,
 quædicta hætenus sunt, intelligantur.
 Monasterium ciuitas est Prouinciæ
 VVestphaliæ Metropolis nobilissima:
 ex ea hæretici Anabaptistæ, Sacerdo-
 tes omnes, Monachos, Equites hone-
 stissimos, atque prudentissimos quos-
 que ciues Catholicos sibi aduersantes
 violenter eiecerunt, domos diripue-
 runt, bona compilarunt. Tum suorum
 quendam, hominem scilicet dispica-
 tissimum atque contemptum Regem
 creant, diadema cum ea pompa, atque
 solẽnitare omni, quæ in verorum Re-
 gum coronatione adhiberi solet, capi-

ti illius imponunt. Hic Rex iustitiæ super terrā appellatur: vxores plurimas ducit: ex ijs vnā præcipuam, quasi Reginam cæteris honoratiorem eligit, cum qua concionari, & officio Sacerdotis fungi aggreditur: duo de triginta insanos, atque fanaticos concionatores, & tanquā Apostolos (sic enim nominabat) varias in regiones ad disseminandum impurum suum Euangelium mittit. Quid multa? finis huius fabulæ tragicus fuit ac luctuosus. Rex enim vxorem suam in medio foro securi percuti iussit, quod muliebriter desleret ac lamentaretur miserias atque calamitates, quas ciuitas illa à Catholicorum exercitu eam obsidētium patiebatur. Ipse autem Rex, capta ciuitate, atrocissimis tormētis prius dilaniatus, extremo tandem supplicio, impietatis atque dementiæ suę poenas iustissimas dedit. Satis ne multa mala sunt hæc? nonne fructus noui Euangelij vberes sunt atque copiosi? non tamen hic finis est. Nam præter alia infinita damna, quæ exitiosa ista prodigia in orbem terrarum inuexerunt, illud certè haud minimum est, quod ipsam naturam corruerunt, & laudabiles atque probatissimos quarundam nationum

mo.

*Surius in
historia
an. 1533.*

mores ita peruerterunt, atque in peius
 cōmutarunt, vt multi, qui antea hone-
 sti erāt, temperati, ac penè frigidi, ex i-
 storum doctrina flagitiosissimi atque
 profligatissimi sint, & quibusdam libi-
 dinis facibus inflammari. Qui fidelita-
 te, ac modestia olim præstabant, infi-
 deles nunc sunt, & in fraudem semper
 intenti. Qui virtute atq; animi fortitu-
 dine, cum hoste manum conferere, pe-
 dem conferre, & fortissimè pugnando
 vel occumbere, vel vincere soliti erāt
 iam hosti terga vertere, fugere & ab-
 iectis armis trepidare didicerunt. Vbi
 doctrinæ studiū ac sapientiæ floruit,
 nūc summa literarum ignorantia. Neq;
 mirum sanè; semper enim veram reli-
 gionem, quali comites quædam, opo-
 tentia & sapientia sequuntur: subla-
 ta autem illa, quæ domina & gubernat-
 trix est; hæ quasi ancillæ dominam su-
 am abeuntem prosequuntur. Vt igitur
 me ipse colligam, & orationem meam
 cōtraham: hi sunt ex infinito penè nu-
 mero aliquot fructus, qui ex hæreti-
 corum doctrina, quasi ex radice
 bonos non facit, & ex turbido atque
 pestilenti fonte, salubris atque dulcis
 aqua non fluit, Hæreticorū enim spir-

*Matt 7.
 Iacob. 3.*

tus, licentiæ, blasphemiæ, maledicentiæ, tyrannidis, crudelitatis, superbiæ spiritus est. Est enim Sathanæ spiritus, à quo instigantur, impelluntur, exagitantur. Spiritus verò Lutheri cæteris terrior fuit, atq; detestabilior, omniumque præteritorum hæreticorum improbitatem atq; impietatem longè superat. quod ut manifestum fiat, & sole lucidius constet, ipsemet Lutherus non dubitavit scribere, sibi diabolum de facie notum esse: de nocte sæpè apparuisse, cum eo modios salis comedisse, atque etiam disputasse, & Sophisticas, atque in speciem probabiles rationes, atque argumenta de eo audiuisse, cum cõtra alia vera & solida & antiqua sanctissimæ nostræ fidei dogmata: cum verò maximè contra veritatem sacrosanctæ Eucharistiæ, eiusque cultum atque venerationem. Ut perspicuè nimirum & certò intelligamus, discipulorum Lutheri in augustissimū atque omnium excellentissimum Sacramentum, quas supra attigimus iniurias, & cõtumelias, quasi rivulos ex Lutheri fonte fluxisse. Quanquam si quod res est proferre volumus, pestilētē hunc Lutheri spiritum, Calvinistarū, atque Hugonottorum spiritus, im-

pie:

*Libro de
Missa an-
gulari.*

*Surius
an. 1534.*

pietate, violentia, truculentia, & omni
immanitate superat: & non solum in
Catholicos, veramque religionem, sed
in vniuersas ipsas Prouincias, & Respu-
blicas, Regna, in omne denique homi-
num genus, perniciosissimus & cala-
mitosissimus est, dicique verè potest
orbis terrarum incendium. Atque hæc
tanta, quæ aliæ nationes hæreseón la-
be infectæ experiuntur mala, & pacis,
atque integræ religionis bona quibus
Hispania per Dei gratiam fruitur, ve-
hementer nos excitare atque commo-
uere debent, vt & magni faciamus hoc
tantum Dei beneficium, & gratias pro
eo maximas illi atque immortales a-
gamus. Vtrumque facient libentius,
atque expeditius, quicumque ex Hispa-
nia in alias Prouincias egressi, eas Re-
giones obierunt ac perlustrarunt, quas
effrenatus hæreticorum furor depo-
pulator & affligit. Poterunt ij minori-
lanè negotio hæresum infinita mala
pro rei atrocitate expendere: eaque cū
pace nostra, & publici status tranqui-
litate conferre. Debemus etiam con-
niti quantum possumus, & dare ope-
ram, vt vitia nostra corrigamus: ne sin-
gulare donū fidei nostris peccatis per-
damus, quod aliæ nationes suis pecca-
ti

ris perdiderunt: & dies noctesque Deum nostris placare atque fatigare precibus, ut Philippum Regem Catholicum incolumem felicissimumque quam diutissime tueatur: qui pro sua auita atque eximia pietate, summa prudentia, incredibili vigilatia, maxima inter omnes qui unquam fuerunt Reges potentia, se mutum pro domo Dei opponit, & Catholicam fidem defendit. Quod quidem prestat, non solum armis inuictis, & consilijs salutaribus, sed etiam ijs sacrorum Patrum excubijs, qui fidei Catholice Senatui presunt, & in perenni quadam vigilia sedentes, hereticorum furorem ab nostris ceruicibus, & certissimam pestem ab Hispanie finibus auertunt. Quod quidem sanctissime fidei tribunal, ad conseruationem atque defensionem ipsius fidei, Deus Opt. Max. admirabili prouidentia, in Castellae ac Legionis Regnis instituit, anno ab ortu Domini 1481 in Aragonia uero, Valentia, Catalonia, anno 1483, quo ipso anno Martinus Lutherus in lucem editus est. Ut uel ex hac ipsa tam opportuni temporis coniunctione, Dei consilium fiat manifestum, fidei tribunal, hostibus fidei antidotum ueneno prouidentissime opponentis.

Nam

Nam tametsi cum primū hoc fidei sanctissimæ consilium est institutum, existimabant homines futurorum inscij atque improuidi, propterea solum institui, vt per illud Hispania Iudæorum atque Saracenorum spurcis superstitionibus repurgaretur. Deus tamen qui immutabili præscientia sua, præter ta, præsentia, futura, ab omni æternitate æqualiter complectitur, profligatissimos atque pestilentissimos nostris temporibus hæreticos exorturos prospiciens, sanctissimæ fidei Senatum in Hispania constituit, ad arceudas ab ea etiam hæreticorum futuras calamitates. Sed hæc obiter dicta sint; nos ad propositum reuertamur: & causas diuini consilij in Societatis institutione atque confirmatione inquiramus. Quo igitur tempore Martinus Lutherus quasi furia quædam exitialis, cum sceleratorum atque perditorum manu ex Orco emerfit, vt Catholicæ Ecclesiæ statum labefactaret atque cōuelleret, & tertiã stellarum partem, ceu draco quidã cadēs de cælo, in ruinam secum traheret: eodē ipso tempore Deus, qui Ecclesię suę curam vel maximam habet, alterum virum excitauit Luthero dissimilem, peni-

penitusque contrarium, Ecclesiae defen-
sorem, acerrimum haereticorum
hostem, Christi imperij amplificato-
rem. Quod vero Luthero eiusque filijs
decretum erat, cum reliqua omnia di-
uina & humana iura peruertere, tum
maximè in sacras religiones impe-
tum facere, & Apostolicos viros san-
ctissimè in eis viuètes euertere, si pos-
set, atque extinguere: vt illis quasi pa-
storibus atque canibus è medio subla-
tis, ipse tanquam lupus sanguinolentus
ac ferus, oues Christi raperet impunè
atque dispergeret. Incredibili Dei pro-
uidentia factum est, vt noua hæc Socie-
tas ad defensionem ipsius fidei potissi-
mè institueretur. Huius ordinis insti-
tutum est, alios reliquarum religionum
fortissimos duces ac milites, strenuè
pro fide & Christi gloria dimicantes
iuuare, & laborantibus opem atque
auxilium ferre. Vbi verò aliorum præsi-
dia desunt, milites suos armatos mit-
tere: qui hostem longius progredi nõ
sinant, furiosum eius impetum fran-
gant, & prædam ex eruentis faucibus
exipiunt. Hoc præstat Societas ijs in Re-
gionibus atque Prouincijs potissimè,
quæ haereticorum armis & astu pe-
riculosius infestantur: in quibus vi-
deli-

delicet, quòd religiosi alij, qui eas vi-
 & doctrina illustrabant, vel omnino
 defecerint, vel pauci admodum (& i-
 quidem prostrati, debilitati & confu-
 sti) reliqui sint, necessariò Societas
 hanc prouinciam cepit, vt tantas Ec-
 clesiae ruinas pro sua tenuitate resarci-
 ret, & hæreticos hostiliter irrumpentes
 comprimeret: ne exultare in mædacio-
 & imprudentibus atque simplicibus tri-
 umphum agere de veritate atque reli-
 gione videantur. Porro qua ratione
 hoc Societas præstet, & quo fructu in
 nonnullis huius historiae libris, sum-
 matim legere deinceps licebit.

DE FIDEI CHRISTIANAE
 apud Indos propagatione.

CAPVT XIX.

ET hæc quidem ad coërcendos at-
 que frænandos hæreticos perti-
 nent, & ad sanctissimæ nostræ fi-
 dei conseruationem. Iam quæ ad eius-
 dem fidei propagationem atque am-
 plificationem attinent (quæ sanè non
 est minus vel necessaria, vel admirabi-
 lis) hoc capite si placet persequamur.
 In quam quidem propagationem si
 cul

oculos intēdas, magna te admiratio capiet, infinitam sapientiam Dei, atque prouidentiam hac in re perspiciētem: magna rursus grati animi pietas, inexhaustos illius misericordiæ thesauros considerantem. Nam mhi quidē certē pro miraculo est, noui orbis patefactio ab nostris hominibus inuenti; idemq; dubio procul iudicabit, qui attentē apud se expēderit. Primum, quot sæcula fluxerūt, ex quo primū contrahendarum rerū vsus esse cœpit intergentes commerciūq; ex nauigandi facilitate, & cōmeandi in alias Prouincias oportunitate. Deinde quā curiosē clarissimi olim Reges, atque potentissimi, Prouincias atque Regiones occultas indagauerint, easque suo imperio subiiciendas curauerint: tum quā incenso studio, atque exquisita diligentia viri literatissimi, & Cosmographi præstātissimi, in eam curam incubuerit, ut orbis terrarum omnes partes percenserent, diuiderent, distinguerent, nobisq; depictas atq; expressas ante oculos ponerent. Postremò mortalium insatiabilē auri & argenti cupiditatem, atq; opum immensā sitim, qua inflammatus, Impiger extremos currit mercator ad Indos. Per mare pau-

pauperiem fugiēs, per saxa, per ignes.
 Hæc inquam, si quis recte apud se at-
 que diligenter consideret, admirabi-
 tur profectò arcanum Dei consilium,
 qui rem tantam tamdiu occultauit, &
 nostro sæculo Prouincias innumera-
 biles, Regna potentissima, Resp. nobi-
 lissimas, maria immensa, regiones
 inauditas, oras terrarum latissimas,
 orbem denique quodammodo alterū
 nobis patefecit, plenissimum, refertis-
 simum auri, argenti, gemmarum, aro-
 matum, odoramentorum, rerum om-
 nium incredibili copia cumularissi-
 mum. Tanta enim est rerum ad nos
 ex nouis regionibus aduectarum vis,
 varietas, pulchritudo, salubritas, preti-
 um, vt omnium fidem excedat. Atque
 magis admirabitur, si quis vestigia
 noui orbis, & quasi indicia quedam
 apud veteres scriptores legat. Nam &
 in Platone sub Atlantis nomine, ali-
 qua (licet obscura) illius fit mentio: &
 aperte apud Tragicum Senecam, illi
 In Medea. versibus: Venient annis sæcula feris
 quibus Oceanus vincula rerum laxet
 & ingens pateat tellus, Typhisque
 nouos detegat orbis, nec sit terra
 vltima Thyle. Quib⁹ quasi spiritu po-
 etico afflat⁹, futura pronūtiasse, quibus
 de

In Timæo,

in Critias.

In Medea.

Nam visus est. Et Carthaginenses inco-
 gnitarum regionum notitiam aliquā
 habuerūt, & insulā quandam remotā,
 desertam, fertilem inuenerunt: & Pho-
 ceenses Gadiū incolæ, ex freto Hercu-
 leo egressi, vento Euro secūdissimè na-
 uigantes, ad nouas terras appulsi sunt,
 quemadmodum ab Aristotele me-
 moriæ proditum est. Et Strabo ex
 Heraclide Pontico narrat. Eudoxi-
 um quendam ex Gadibus in Indiam
 nauigātem, in Aethiopiā peruenit.
 Neque delunt qui scribant in India
 quæ ad Occidentem est, Augusti Cæsa-
 ris effigiem in auri venis repertam,
 & Romam, ad comprobandam rei ve-
 ritatem, summo Pontifici missam fuisse.
 Sed hæc atq; alia eiusdem generis
 argumenta, leuia atq; incerta sunt. Il-
 lud certissimum, Deum (cuius iudicia
 sunt occulta, cuius consilia nulla ratio-
 ne possunt inuestigari) hoc tantū mira-
 culum nostris temporibus reseruasse.
 Tum quod Christiani Imperij fines,
 Turcarū potentia, atque tyrannis im-
 pendio, quotidie magis contrahebatur:
 tum quod hæreticorum furor Catho-
 licam religionem magis ac magis
 indies deuastabat: tum quod hoc maxi-
 mum beneficium Hispaniæ proprium

voluit esse: vt ex ea videlicet primi illi
 explorandi nouas Prouincias autores
 prodirent: & inuictis potentissimo-
 rum atque felicissimorum Castellæ ac
 Portugalliæ Regum armis, nouus hic
 orbis nobis innotesceret, & Christi iu-
 gum domitus subiret. Qui nauigatione
 in Indiã, quæ orientem Solem spe-
 ctat, primus tetrauit, Henricus Ioannis
 primi Portugalliæ Regis filius fuisse
 dicitur. Qui vir cum eruditus esset, &
 motus cæli, & Planetarum cursus, &
 Geographiæ scientia præstans, totum
 se rerum naturalium studio dedit: &
 multam in exquirendis atque inuesti-
 gandis nature arcanis operam posuit,
 Qua ex indagacione, paulatim sensim-
 que in eam opinionem adductus est,
 vt ex Lusitania in Indiã nauigari pos-
 se crederet. Ad faciendum eius rei pe-
 riculum, naues ornatissimas suis sum-
 ptrib. misit, & homines peritos, qui A-
 fricæ oras explorarunt, maris Atlantici
 insulas nonnullas incognitas repe-
 runt, fidem Christi annunciarunt indi-
 stria, Matera insula, & aliquot aliæ no-
 stris hominib. esse cœperunt: mul-
 tique populi ad oras eius maris in Occi-
 dentali Aethiopia degentes, Christiani
 rel.

religione exculti sunt. Hoc autem præclarum inceptum, & tanti Principis excellentia dignissimū (in quo ad mortē vsq; perseveravit, & vitā Henricus omnem consumpsit.) Ioannes postea r. Emanuel, & Ioannes r. Lusitanicæ Reges felicissimè prosequuti sunt: & classes suas fortissimis plenas militib; rebusque omnibus ad nauigandum instructas, in Brasiliam Angolam, Cōgum, Monomotapam, Guineam, Aethiopiam, Sinum Persicum, Dio, Calicut, Goam, Malacam, Sinas, Iaponem, aliasque remotissimas prouincias, ingenti ausu ac felicitate miserunt. Quæ quidem Oceani immensitatem nouis atque inusitatis nauigationibus transmiserunt: ad gentes immanes, & barbaras penetrarunt, easque vel consuetudine ac beneuolentia ad amicitiam allexerunt, vel virtute & armis subegerunt, maxima Dei benignitate. Nam Lusitanos Deus ita roborauit, atq; cælesti gratia protexit & cōmuniuit, vt ipsi sæpenumero, parua manu, innumerales barbarorum copias funderent: & prædicationi Euangelij obstructam atque interclusam ferro ac virtute viam aperirent: & populos incultos & cæcos ad Euangelij splendorem addu-

adducerent. Itaque magno, inusitato, atq; inaudito miraculo, domi nostræ, Iaponios generis nobilitate imprimis illustres iuvenes vidimus, qui sacri baptismatis loti fonte, & Christianis saceris initiati, patrias sedes, amicorum familiaritates, parentum consuetudinem, & ciuium suorum, quibuscū sanguine ac necessitudine sunt cōiuncti, beneuolentiam Christi amori posthabentes, ex Iapone in Hispaniam vsq; anno salutis nostræ 1584. nauigarunt, immensis perfuncti laboribus atq; periculis. Hi enim sequuti Societatis Iesu Patres, à quibus ad fidem & omnē probitatem ab infantia sunt educati, Romam ipsam quasi ad nostræ religionis arcem profecti sunt: vt summum in ea Pontificem, Christi Vicarium, Petri successorem, coram agnoscerēt, colerent, venerarentur: eiq; suo, & Būggi, & Arimæ, & Fiungi Regum consanguineorum suorum nomine, quasi Primitiæ Iaponēsium Christianorum (qui sanè sunt innumerabiles ab Ignatij discipulis ad fidem conuersi) debitę obedientiæ munus offererēt. Quos Gregorius XIII Pontifex Max. prudentissimus, admirabili beneuolentia com-
ple

plexus, omnique humanitatis atq; pietatis officio, ingenti totius orbis congratulatione, prosequitur est. Existimavit enim sanctissimus Pastor, ad magnam Dei gloriam, atq; adeo ad suam pertinere (neq; id iniuria) se Pōt. fice, Christianū Imperiū, non alijs quā orbis terrarum finib. circūscriptū: & ad novas & incognitas nationes, & ex omnium hominū memoria hacten⁹ inauditas, sic diffusum ac propagatum, ut per immensos mariū atque terrarū tractus, oves illæ, quæ non erant in hoc ovili, pastorem suum quærentes, vocē eius audirent, & in illo omnium pastorū Principem adorarent, fieretq; vnum ovile & vnus pastor. Hæc ad orientis Solis pertinent Indiā. Ad occasum verò Ferdinandus atque Elisabetha Castellæ Reges clarissimi, Christophoro Columbo Liguræ Duce, classes suas ad conquiendas, suoque imperio subiiciendas novas prouincias miserunt. Et Carolus v. Cæsar Augustus, eorum ex filia nepos, & Philippus Caroli filius, præclara maiorum cœpta vehementius auxerunt: & vsque adeo Hispanici imperij fines propagarunt, ut terra nuper reperta, & magna ex parte inuictis Castellanorum armis perdo-

mita (si per orā maritimam, & sinuosos anfract^{us} circumlegatur) nouē mille leucas colligat, vt à nōnullis peritis scriptoribus literis traditum est. Et tamen circuitus orbis, atque ambitus septem millia tantum, & quingentas leucas continet, si Ptolomæo credim^{us}, si Alphragano etiam pauciores, si Fernelio paulò plures. Neoterici verò astrorum curiosi inuestigatores, & nauigandi peritissimi, 6360. leucas tantum modo numerant, cui libet cęli gradui 53. passuum millibus in terra attributis, hoc est 18. fermè leucis, si quęlibet leuca communis Castellana, tria passuum millia comprehendat. Acciditque nostro sæculo alterū miraculū, nouum item planè atque inauditum, quodque nihil minus habeat vel admirationis, vel stuporis, quàm quod paulò antea de legatione Iaponica dixim^{us}. Nauis enim è classe Castellæ Regum, Ioanne Sebastiano Cano Cantabro gubernatore, vniuersum orbis terrarum ambitum circūlegit, & incolūmis Hispalim (vnde soluerat reuersa) meritò sanè Victoria appellata est. Vt Dei Opt. Max. maximū in nos beneficium agnoscas, qui quidem, vt tanti honori autor effectorque fuit, sic in ipsū
laus

laus omnis, atque excellentissimi operis gloria, est omnino referenda. Ipse enim rem maturavit, oportunitatem inuenit, Catholicos Reges permouit, ut profligato iam, seu potius confecto diurno, graui, periculoso bello Granatensi, & seruitutis signominiosæ & acerbissimæ (quam 800 ferme annos Hispaniæ nationes pertulerant) iugo depulso, & Christiani nominis dignitate in pristinum splendorem quasi postliminio restituta, alijs bellicis curis expediti, rem tantam animo conciperent, spe aggredèrentur, summa felicitate cõficerent. Adde, quòd ad patefaciendum nouum hunc orbem, atq; armis subigendum, eos administratos adhibuit Deus, quorum siue paucitatem, siue animi virtutes, atq; fortunæ ornamenta consideres, intelliges profectò, non humanis viribus, sed summi atq; sapientissimi moderatoris voluntate, tot tantasque Prouincias ad Hispanum imperiũ aggregatas. Quod multo etiam magis eminet, atque exat illustrius, ex ipso cursu, atque ex vberissimo atq; copiosissimo fructu, quem ad mortalium salutem Deus ipse immortalis collegit. Quis enim posset enumerando per censere nationes multitudine

Innumerabiles, locis infinitas, immen-
 sitate barbaras, impietate idololatrias,
 natura caecas, vitijs omnibus corru-
 ptissimas, ab omni humanitatis sensu
 tam abhorrentes, vt innocentes ma-
 ctarent filios, & quasi praeciosas victi-
 mas Dijs suis offerrent: denique quae-
 damonē ipsū pro Deo coleret, cū illo
 saepe familiariter loqueretur, ad ei⁹ ar-
 bitriū viueret: ita esse ab errore ad ve-
 ritatē ab umbra mortis ad vitæ lucē,
 miserrima seruitute, ad gloriosā ani-
 morū libertatē reuocatas, vt Christus
 Deum ac Dominū nostrum, Redem-
 ptorem agnoscerent, feritatem exue-
 rent, idola comminuerent, templa dia-
 bolo dicata vel cuerterent, vel in veri-
 Dei cultum cōuerterent, & vitā dignā
 homine, dignam fide, dignam Chri-
 stiano pectore viuere inciperent: Quae
 tamen omnia nostro saeculo Catho-
 licorum Regum opera diuinitus effe-
 cta sunt. Hoc igitur tempore tam op-
 portuno, tam necessario, admirabili
 planē diuino consilio, Deus nostrum
 elegit Ignatium, vt crucis trophaeum
 in disiunctissimas terras atque Prouin-
 cias inferret, & gentes infinitas, agri-
 ces, ac barbaras, depulsis ignorantie

que infidelitatis tenebris, Euangelij clarissima luce, per filios suos, collustraret. Vt Lutheri falsi prophetæ, ac veri impostoris discipuli, dentibus suis frendant & tabescant, quod quando ipsi apud nos tam furiosè debacchantur, & diuina atq; humana iura omnia violant, fana diripiunt, monasteria incendunt, crucès Christi demoliuntur, Sacramenta euertunt, à beatissimo Romano Pontifice se segregant, ac deficiunt: eodem ipso tempore in alijs lōgè plurimis atque maximis regionibus, noua templà vero Deo aedificantur, crucis vexillū in omnium populorum salutem extollitur, sacrosancta virent Sacramenta, Pontifex Romanus Christi Vicarius agnoscitur, & adoratur, Denique hæc ipsa Catholica religio, quam ipsi tantopere extinctam cupiunt, ab ortu Solis ad occasum, ab Aquilone ad mare prædicatur, viget, efflorescit. Et Deus ipse qui in Europa tam multas, tamq; acerbas ab hæreticis continenter perfert contumelias atq; opprobria: in nouo orbe, hoc ipso tempore multa, magna, testata, admirabilia opera perfecit. Constatque ad præsentiam Christi Domini nostri corporis in tēplis collocati, demones obmutuisse;

misse, aufugisse. neque deinceps appa-
 ruisse, aut cū idololatriis (vt solēbāt) fu-
 isse locutos: plurimosq; mortales va-
 riijs atque insānabilibus morbis op-
 pressos, sanctissimæ crucis contactu, a-
 quæ sacræ aspersione, piacularib; gra-
 nis admotis, ab omni egritudine libe-
 ratos. Alios quod irreuerētur minus-
 que honestē in Ecclesia, vbi Eucharis-
 tia erat, se gessissent, multis incommo-
 dis, ijsque grauissimis à Deo fuisse af-
 fectos, multa que alia literis consigna-
 ta sunt, quæ Deus effecit, tum vt hære-
 ticos nostri temporis (si vllam adhuc
 habent partem sensus) ad sanio-
 rem mentem reuocaret, tum vt gentes cæ-
 cas ad veri luminis cognitionē addu-
 ceret. Ea quòd infinita penè sint, neq;
 huius narrationis propria, silentio præ-
 termitto: ex vtriusq; Indiæ historijs pe-
 rat licebit, si quis eiusmodi rerum vber-
 riorē cognitionem desiderat. Quan-
 quam autem Deus Opt. Max alias for-
 tissimorum militum copias, ad præ-
 clarissimam hæ Indorum expeditionē
 antea misit, & in eā sanctissimi multi
 viri aliorum Ordinū, omnibus virib;
 totoque pectore incumbunt: tamen
 tam latè patet hic campus, tam spacio-
 sa, deserta, inculta. vinea hæc est
 sam

tam horrida aspectu, feris fremētibus plena, vitiorum monstris efferata, ut pluribus adhuc cultoribus indigeat. Adde quod militibus aut obsessis, aut acriter pœliantibus, noua auxilia magnos animos addūt, magnos sæpè adiumento sunt. Quæ quidem de India ad Occidentem, quæ Castellæ Regibus patet, potissimum dicta sint: in qua magna scilicet sacrorum hominū vis est, eas regiones excolētium. Nam in Orientali India minor est operatiōnū copia, tum quod Lusitanoyam nauigatio longior est ac periculosior: tum quod bellum cum multis, varijs, potētissimis Regibus continenter gerendū sit, anceps, dubium, ac innumeris plenum difficultatibus: tum quod ea de causa Lusitaniæ Reges à mari remota, atque terræ intima loca imperio suo nōdum subiecerint, nec tot sacrorum hominum conuentus constituerint, quot ad innumerabiles populos à tenebris infidelitatis, ad fidei lumen traducēdos sunt necessarij. Quamobrem in Brassilia, insulis Malucis, Iapone, alijsque latissimis atque remotissimis Oriētis regionibus, nulli fermè ex alijs regionibus homines sunt, qui propagandæ fidei Christianæ prouinciam,

& animatum procurationem suscep-
 rint, præterquam Ignatij filij. Quæ qui-
 dem Ignatium, admirabili providentiâ
 Deus (vt diximus) per opportuno tem-
 pore elegit, atque Ecclesiæ suæ acrem
 defensor em constituit. Neque poterit
 sanè quisquã de diuino consilio dubi-
 tare, qui Societatis ab ipso Ignatio per
 vniuersum terrarum orbem dissemi-
 natæ fructus atque utilitates pruden-
 ter expendit: quiq; ardens quoddam
 atque incensum vitam pro Christo
 profundendi & sanguinem, nostrorũ
 desiderium perspexerit: & vel assidu-
 as, vt in longinquas & barbãres na-
 tiones mittantur, preces; vel alacrem,
 cùm sponte à Præpositis mittuntur, o-
 bedientiam, quo mortem pro fidei
 amplificatione oppetendi præclaram
 occasionem, nanciscantur. Non enim
 satis habent, vita & doctrina aut furẽ-
 tibus hæreticis sese obijcere, aut mor-
 tificationem D.N. Iesu Christi semper
 in corpore suo circumferre, vt infide-
 les salutem ac vitam consequantur.
 Sed cùm intelligant nullum magni-
 ficentius atq; illustrius ab hominibus
 Euangelio tribui posse testimonium,
 quàm si pro illius veritate sanguinem
 ipsum profundant, omni ratione fa-
 ciant.

ciendum sibi putant, vt pro illo vitam
potissimum reddant, qui vitam suam
pro nobis omnibus in cruce obtulit
Patri. Septuaginta septē Patres ac fra-
tres nostri (quod ego quidem sciam)
ab hæreticis & Gentilibus pro Christi
fide interempti sunt ad annum vsque
1585 quo hæc scribimus Ex ijs 24. va-
rijs in locis, ac temporibus ab infide-
libus, vel Mahumetanis, vel Gentili-
bus, exquisitis tormentorum generi-
bus occisi sunt. Quorum Dux ac Prin-
ceps Pater Antonius Criminalis fuit,
qui à Badegis, ad Cauri promōtorium
orās, & in genua procumbēs, oculis ac
manibus sublatis in cælum, telis trāsfi-
xus est, anno salutis nostrę 1549. Quo
eodē anno & loco, Pater Alfonsus Mé-
dez capite cæsus, martyrij gloriam est
assequutus. In Brassilæa Prouincia, Pe-
trus Correa, & Ioannes Sosa nostrę
Societatis fratres, anno 1554. à Cari-
bæis hominibus feris ac barbaris, sa-
gittis orantes cōfixi ac perempti sunt.
Eodem ipso anno, alius ex nostris Pa-
tribus in Orientis Solis India, pri-
mum quidem semiustus, postea etiam
veneno sublatus est. Apud Malucas
verò insulas, anno Domini 1558. à
Mahumetanis P. Alphonsus à Ca-
stro

stro tractus, raptatus per aspera loca,
 ac præcipitatus est. Quid dicam de Pa-
 tre Gonsaluo Sylucira, viro cum gene-
 re, tum sanctitate nobilissimo? qui cū
 Monomotapæ Regem ad Christi fidē
 conuerrisset, illius præuaricantis in-
 sidij, & peruersorum hominum consi-
 lijs inducti, Domini nostri Iesu Chri-
 sti in cruce pendentis effigiem mani-
 bus tenens, fune in collum eius inie-
 cto tractus, & crudelissimo mortis ge-
 ner. (quam ipsemet prædixerat) neca-
 tus est, anno 1561. P. Franciscus Lopes,
 & alij duo fratres nostri Cochino Go-
 am iter habentes, à Mauris, Christiani
 nominis inimicissimis, intercepti, te-
 lis transuerberati perierunt anno Do-
 mini 1567. In ea Occidua Indiarum parte,
 quæ Florida nuncupatur, tres Patres,
 Societates Iesu filij, Petrus Martines,
 Baptista Segura, Ludouicus Quiros, ac
 sex alij fratres ad prædicandū Christi fi-
 dem in eas oras profecti, à sanguina-
 rijs illis hominibus trucidati sunt. At-
 que omnium nouissimi anno 1583. in
 Salsetana regione, quæ à Goa ciuitate
 atque insula streto tantūm disiuncta est,
 quinque alij eandem martyrij palmā
 sunt adepti. In quorum numero fuit P.
 Rodolphus Aqua viua Ducis Atrij,
 Clau.

Claudij Aquæ viæ Societatis nostræ
Præpositi Generalis fratris filius, &
Cardinalis Aquæ viæ germanus fra-
ter. Alij 53. hæreticorum odio & cru-
delitate felices euaserunt, & summam
erga se diuini amoris benevolentiam
experti sunt: nam vnus & quinquagin-
ta, quòd ad Catholicam, Apostolicā,
atque Romanam fidem gentibus nū-
ciandam nauigarent, capti ab hæreti-
cis, atque dirè interfecti sunt. Horum
omnium antesignatus P. Ignatius A-
zebedo fuit, vir non tam maiorum
sanguine, quam suo pro Christo fuso
clarissimus. Qui cum in Prouinciam
Brassiliam nauigaret, vt in ea Præpo-
siti Prouincialis, & præconis Euange-
lici munere fungeretur, à pyratibus Gal-
lis Calvinistis, Duce Iacobo Soria, ca-
ptus, odio sanctissimæ fidei Catholi-
cæ ipse atq; alij 38. Societatis filij, eius-
dem propositi socij & pietatis comi-
tes, non vno mortis genere, sed vno
tamen spiritu omnes absumpti sunt
anno 1570. Quos pari fide, constantia,
& felicitate, insequenti anno imitati
sunt 12. alij, qui P. Petro Diaz Duce,
cum eadem nauigationem & causam
suscepissent, à Ioanne Claudio Hugo-
notto Gallo, extremo supplicio affecti
sunt.

sunt. Nec sanè defuerunt fortissimi milites, qui quòd Catholicã fidem mordicus tenerent, acriter defenderent, sapienter docerent, ab ipsis hæreticis, quos sanare cupiebant, mirum in modum prius excruciatì, atque immatissimis tormentis dilaceratì, beatissimo exitu gloriosam de perfidia victoriam reportarunt. Eiusmodi fuerunt clarissimi Christi martyres Edmundus Campianus, & Thomas Cotnamus Angli, Societatis Iesu illustrissimi filij, qui anno 1581. & 1582. pro Apostolica atque Romana fide ab Elisabetha Angliæ Regina atrociter mactati sunt. Quamobrem, quis non admiretur consilium Dei? Quis non suspiciat illius providentiam? Quis immensam erga mortales charitatem non redamerit in finitã benignitatem gratissimi animi pietate incolat: laudibus efferat? obsequijs veneretur? qui minimæ huic Societati & martyrum præsidia dedit, & ornamenta? Nimirum vt hoc etiam argumento intelligamus, familiam Ignatij, familiam Dei esse: non secus atque reliquos sacerorum hominum coetus, quos in Catholica Ecclesia alij sanctissimi Patriarchæ diuinit

instituerunt ac fundarunt. Qui quidem religiosi cœtus viris abundant perfectissimis, qui omnibus tormen-
tis corpora sua obiecerunt, læti denique atque alacres, se dilaniari atque occidi pro CHRISTI nomine passi sunt: neque hoc præteritis tantummodo sæculis, sed etiam nostro. Testes sunt strenui Christi athletæ
Cathusiani, qui propterea quod vnum Ecclesiæ Catholicæ, ac supremum caput Vicarium Christi esse defenderent, ab Henrico octavo Angliæ Rege raptati, suspensi, exemterati, membratim dissecti, elixi, in stipitem ad ignominiam (quæ vera ipsis gloria fuit) sempiternam sublati sunt. Testes sunt etiam multi alij sanctissimorum Dominici, Francisci & aliorum beatorum virorum filij: qui eandem coronam nostra græte sunt adepti in Gallia: sarore hæreticorum, qui noui sunt Nerones, Domiciani, Maximini. Benedictus igitur Deus, & gloriosus in sæcula, qui munitissima religionum propugnacula in Ecclesia sua excitauit: atque eiusmodi militum in eis præsidia constituit, qui acerrimè dimicantes occumbunt: & de impietate, vitæ innocentiâ; de hæresi, fidei
iuste

integritate; de morte, ceruicibus datis
denique de terribilibus hostibus, fu-
pro Euangelio ac veritate sanguinis
amplissimè atq; honestissimè trium-
phant. Neque enim fieri potest, quin
ijs Ducibus, ac fortissimis militibus,
sancta Ecclesia omnes contra se perfr-
dia atq; feritate instructas acies (quod
semper haectenus fecit) profliget ac dis-
siperet, atque hostes suos audacia elato
retundat, & tumore inflatos comp-
mat: & vel obfirmatos, & in prauita-
suapertinaces despiciat, vel humiles
suumque errorem agnoscentes, beni-
gnè suscipiat.

VITAE IGNA-

TII LOIOLAE,

LIBER TERTIVS.

IGNATIVS PRAEPOSITVS

Generalis eligitur.

CAPVT PRIMVM.

OCIETATE à Pau-
lo III. Pont. Max. con-
firmata, nihil Patre
prius habuerunt, quan-
vt Praepositum crea-
cum, qui vniuersæ S-
ci